

BAB 3

Tinjauan Makroekonomi

75 PERSPEKTIF KESELURUHAN

75 SEKTORAL

Rencana 3.1 – Ekonomi Gig

Rencana 3.2 – Pendigitalan dalam Industri Logistik

Rencana 3.3 – Perusahaan Kecil dan Sederhana:
Membina Daya Tahan bagi Menghadapi Krisis

Sisipan 3.1 – Kepentingan Sektor Komoditi kepada
Ekonomi Malaysia

98 PERMINTAAN DOMESTIK

Rencana 3.4 – Ekonomi Bayangan di Malaysia

103 SEKTOR LUAR NEGERI

109 HARGA

Rencana 3.5 – Hubungan Dinamik antara Indeks
Harga Pengguna dengan Indeks Harga Pengeluar

113 PASARAN BURUH

115 KESIMPULAN

116 RUJUKAN

TINJAUAN EKONOMI MALAYSIA

2020

**Ekonomi
Dijangka
Menguncup**

-4.5%

2019: 4.3%

KDNK PADA HARGA MALAR 2015

RM1,357.7 BILION

KDNK PADA HARGA SEMASA

RM1,439.4 BILION

PENDAPATAN NEGARA KASAR
PADA HARGA SEMASA

RM1,415.7 BILION

IMBANGAN AKAUN SEMASA DALAM BOP

RM48.5 BILION
(3.4% DARIPADA PNK)

INDEKS HARGA PENGGUNA

-1.0%

KADAR PENGANGGURAN

4.2%

Penawaran (% setahun)

PERKHIDMATAN

-3.7%
2019: 6.1%

PEMBUATAN

-3.0%
3.8%

PEMBINAAN

-18.7%
0.1%

PERLOMBONGAN

-7.8%
-2.0%

PERTANIAN

-1.2%
2.0%

Permintaan (% setahun)

PENGUNAAN
SWASTA

-0.7%
2019: 7.6%

PEMBENTUKAN
MODAL TETAP
KASAR

-11.1%
-2.1%

PENGUNAAN
AWAM

1.6%
2.0%

EKSPORT

-13.4%
-1.3%

IMPORT

-11.9%
-2.5%

TINJAUAN EKONOMI MALAYSIA

**Ekonomi
Dijangka
Melonjak**

6.5%–7.5% 2020:-4.5%

2021

KDNK PADA HARGA MALAR 2015

RM1,450.8 BILION

KDNK PADA HARGA SEMASA

RM1,568.1 BILION

PENDAPATAN NEGARA KASAR
PADA HARGA SEMASA

RM1,526.5 BILION

IMBANGAN AKAUN SEMASA DALAM BOP

RM20.3 BILION
(1.3% DARIPADA PNK)

INDEKS HARGA PENGGUNA

2.5%

KADAR PENGANGGURAN

3.5%

Penawaran (% setahun)

PERKHIDMATAN

7.0%
2020: -3.7%

PEMBUATAN

7.0%
-3.0%

PEMBINAAN

13.9%
-18.7%

PERLOMBONGAN

4.1%
-7.8%

PERTANIAN

4.7%
-1.2%

Permintaan (% setahun)

PENGUNAAN
SWASTA

7.1%
2020: -0.7%

PEMBENTUKAN
MODAL TETAP
KASAR

9.5%
-11.1%

PENGUNAAN
AWAM

2.0%
1.6%

EKSPORT

8.7%
-13.4%

IMPORT

9.2%
-11.9%

BAB 3

Tinjauan Makroekonomi

Perspektif Keseluruhan

Pemulihan ekonomi secara berperingkat pada separuh kedua 2020 sebelum kembali normal pada 2021

Ekonomi Malaysia menerima impak menyeluruh daripada pandemik COVID-19 pada suku kedua 2020 dengan Keluaran Dalam Negeri Kasar (KDNK) benar merosot sebanyak 17.1% terutamanya disebabkan oleh pelaksanaan Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) untuk membendung penularan wabak. Walaupun pelaksanaan PKP menjejaskan semua sektor ekonomi, namun langkah tersebut perlu bagi meratakan lengkungan COVID-19 untuk menyelamatkan nyawa. Justeru, Kerajaan telah mengumumkan pelbagai pakej rangsangan ekonomi berjumlah RM305 bilion untuk menyokong isi rumah dan perniagaan. Pembukaan ekonomi secara berperingkat juga menyokong pertumbuhan ekonomi yang dijangka bertambah baik secara beransur-ansur pada separuh kedua 2020 bagi mengimbangi penguncupan ketara pada separuh pertama. Sehubungan itu, KDNK diunjur menyusut sebanyak 4.5% pada 2020 sebelum melonjak antara 6.5% – 7.5% pada 2021. Berikutan tindakan tegas dan pantas yang diambil oleh Kerajaan, Malaysia telah diiktiraf sebagai antara negara yang paling berjaya dalam mengawal impak pandemik terhadap sosio-ekonomi.

Walaupun permintaan domestik dijangka kekal rendah sepanjang 2020, namun terdapat tanda pemulihan pada separuh kedua terutamanya dalam penggunaan swasta. Dari aspek sektor luar, kejatuhan permintaan global dan perdagangan dunia menyebabkan penguncupan eksport pada 2020. Walaubagaimanapun, lebih akaun semasa dalam imbalan pembayaran dijangka terus kekal pada 2020. Dari sudut penawaran pula, semua sektor dijangka menyusut kesan

daripada krisis yang belum pernah berlaku sebelum ini. Walau bagaimanapun, momentum pemulihan meningkat pada suku ketiga terutamanya dalam sektor perkhidmatan dan pembuatan selaras dengan pembukaan semula aktiviti ekonomi.

Sektoral

Sektor Perkhidmatan

Norma baharu mempercepat pertumbuhan ekonomi digital

Sektor **perkhidmatan** menguncup sebanyak 6.7% pada separuh pertama 2020 terutamanya disebabkan oleh larangan perjalanan di seluruh dunia, sekatan pergerakan dan kuarantin dalam negara yang memberi kesan teruk kepada subsektor berkaitan pelancongan dan syarikat penerbangan. Antara subsektor yang terjejas teruk termasuk perdagangan borong dan runcit, makanan & minuman dan

JADUAL 3.1. KDNK mengikut Sektor, 2019 – 2021
(pada harga malar 2015)

	BAHAGIAN (%)	PERUBAHAN (%)		
	2020 ¹	2019	2020 ¹	2021 ²
Perkhidmatan	58.1	6.1	-3.7	7.0
Pembuatan	22.6	3.8	-3.0	7.0
Pertanian	7.4	2.0	-1.2	4.7
Perlombongan	6.9	-2.0	-7.8	4.1
Pembinaan	4.0	0.1	-18.7	13.9
KDNK	100.0	4.3	-4.5	6.5 – 7.5

¹ Anggaran

² Unjuran

Nota: Jumlah angka mungkin berbeza disebabkan pembundaran dan tidak termasuk komponen duti import

Sumber: Jabatan Perangkaan dan Kementerian Kewangan Malaysia

penginapan, pengangkutan dan penyimpanan serta hartanah dan perkhidmatan perniagaan. Walau bagaimanapun, subsektor maklumat dan komunikasi berkembang berikutan peningkatan transaksi dalam talian secara signifikan semasa pelaksanaan PKP. Sektor perkhidmatan dijangka mencatat penguncupan lebih kecil sebanyak 1% pada separuh kedua 2020 terutamanya disokong oleh pembukaan semula aktiviti ekonomi secara berperingkat. Secara keseluruhan, sektor ini diunjur menyusut sebanyak 3.7% pada 2020 sebelum melonjak sebanyak 7% pada 2021. Semua subsektor dijangka mencatat pertumbuhan positif berikutan aktiviti ekonomi kembali normal pada 2021.

Subsektor perdagangan borong dan runcit merosot sebanyak 10.8% pada separuh pertama 2020 disebabkan oleh gangguan rantai bekalan global dan domestik. Subsektor ini diunjur mencatat penguncupan lebih kecil sebanyak 1.9% pada separuh kedua tahun ini. Prestasi ini didorong oleh pembukaan semula operasi perniagaan secara berperingkat, penggunaan platform dalam talian, penyediaan bantuan kewangan, peningkatan kempen jualan dan pengecualian cukai jualan bagi pembelian kereta baharu. Subsektor ini dijangka menguncup sebanyak 6.1% pada 2020 seterusnya diunjur melonjak sebanyak 8.5% disokong oleh semua segmen pada 2021. Segmen borong dijangka disokong oleh industri berasaskan makanan. Pada masa yang sama, pengembangan aktiviti e-dagang akan menyokong segmen runcit. Pertumbuhan segmen kenderaan bermotor pula akan disokong oleh pengenalan model kereta baharu dan peningkatan pendapatan boleh guna isi rumah.

Subsektor **maklumat dan komunikasi** meningkat sebanyak 5.8% pada separuh pertama 2020 terutamanya disokong oleh penggunaan internet yang tinggi khususnya aktiviti transaksi dalam talian, hiburan, pendidikan dan bekerja dari rumah (BDR). Pertumbuhan subsektor ini dijangka terus berkembang sebanyak 7.1% pada separuh kedua 2020 didorong oleh inisiatif Kerajaan. Inisiatif ini termasuk pengecualian cukai sehingga RM5,000 bagi peralatan teknologi, maklumat dan komunikasi (ICT) untuk menyokong BDR dan pelepasan khas cukai sehingga RM2,500 kepada individu untuk

pembelian peralatan digital. Subsektor ini dijangka meningkat sebanyak 6.4% pada 2020 disokong oleh aktiviti BDR, komunikasi secara maya dan perniagaan dalam talian yang menjadi kebiasaan baharu. Subsektor ini diunjur berkembang sebanyak 7.9% pada 2021 dengan penggunaan spektrum rangkaian selular generasi kelima (5G) bagi menyokong aktiviti e-dagang dan e-pembelajaran. Pelancaran Dasar Revolusi Perindustrian Keempat (4IR) Negara dan Blueprint Ekonomi Digital pada suku keempat 2020 dijangka dapat meningkatkan produktiviti dan daya saing subsektor ini. Penubuhan Pasukan Petugas Ekonomi Digital Malaysia yang memberi penekanan kepada digital teknologi, keselamatan siber, perdagangan dan kandungan digital dijangka turut menyokong perkembangan subsektor ini.

Subsektor **kewangan dan insurans** menguncup secara marginal sebanyak 0.2% pada separuh pertama 2020 terutamanya disebabkan oleh moratorium berskala besar

JADUAL 3.2. Prestasi Sektor Perkhidmatan, 2019 – 2021
(pada harga malar 2015)

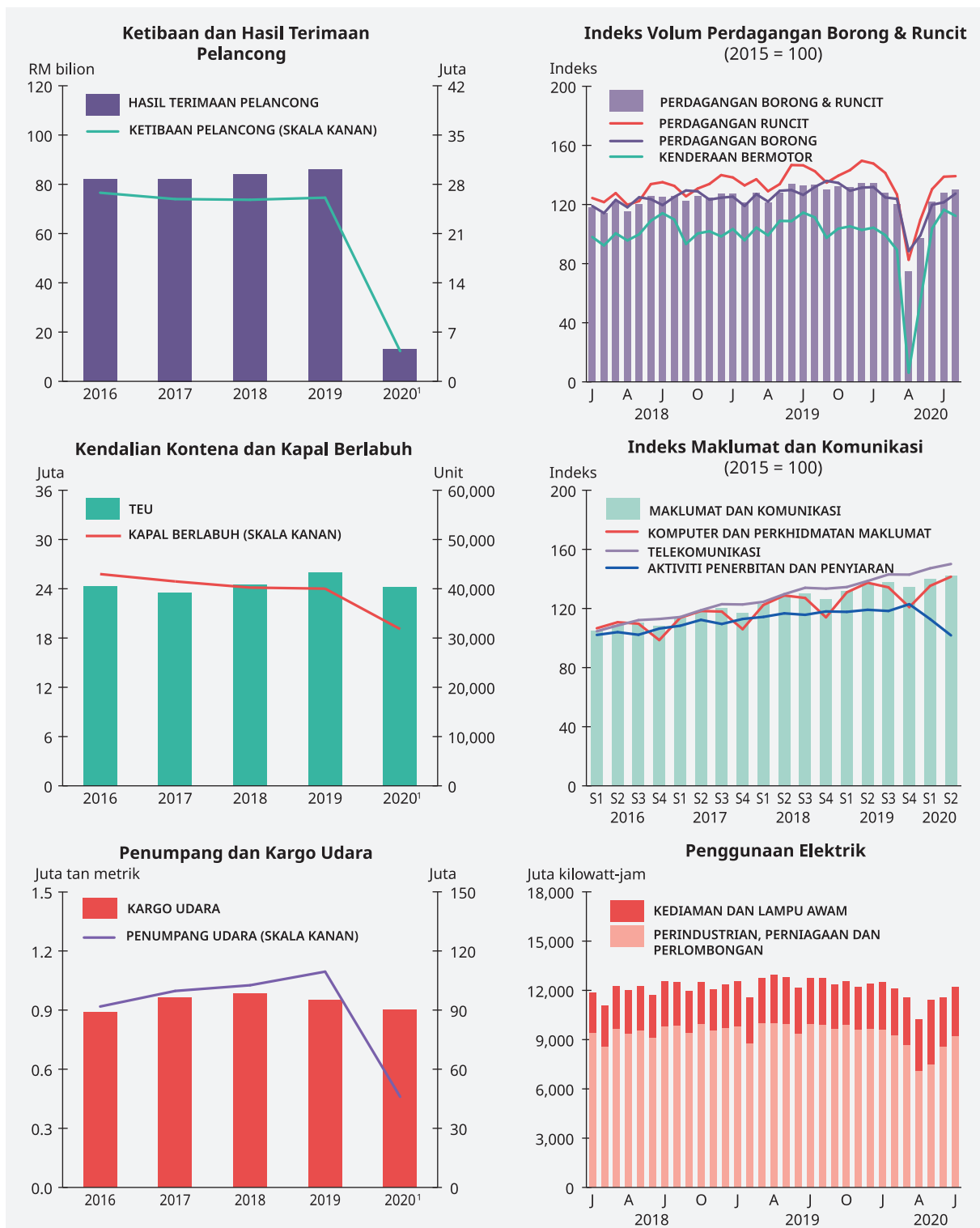
	BAHAGIAN (%)	PERUBAHAN (%)		
	2020 ¹	2019	2020 ¹	2021 ²
Perdagangan borong dan runcit	28.8	6.7	-6.1	8.5
Kewangan dan insurans	11.8	4.6	-0.1	5.5
Maklumat dan komunikasi	11.4	6.6	6.4	7.9
Hartanah dan perkhidmatan perniagaan	7.7	7.8	-11.6	7.6
Pengangkutan dan penyimpanan	6.0	6.8	-11.9	7.5
Makanan & minuman dan penginapan	5.5	9.6	-13.3	10.7
Utiliti	4.9	6.0	1.7	5.7
Perkhidmatan lain	8.2	5.5	-8.1	6.2
Perkhidmatan kerajaan	15.7	3.7	4.0	3.7
Perkhidmatan	100.0	6.1	-3.7	7.0

¹ Anggaran

² Unjuran

Nota: Jumlah angka mungkin berbeza disebabkan pembundaran
Sumber: Jabatan Perangkaan dan Kementerian Kewangan Malaysia

RAJAH 3.1. Penunjuk Terpilih Sektor Perkhidmatan

¹ Anggaran

Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia; Lapangan Terbang Antarabangsa Senai; Lembaga Penggalakan Pelancongan Malaysia; Malaysia Airports Holdings Berhad; dan tujuh pelabuhan utama (Bintulu, Johor, Klang, Kuantan, Kuching, Pulau Pinang dan Tanjung Pelepas)

RENCANA 3.1

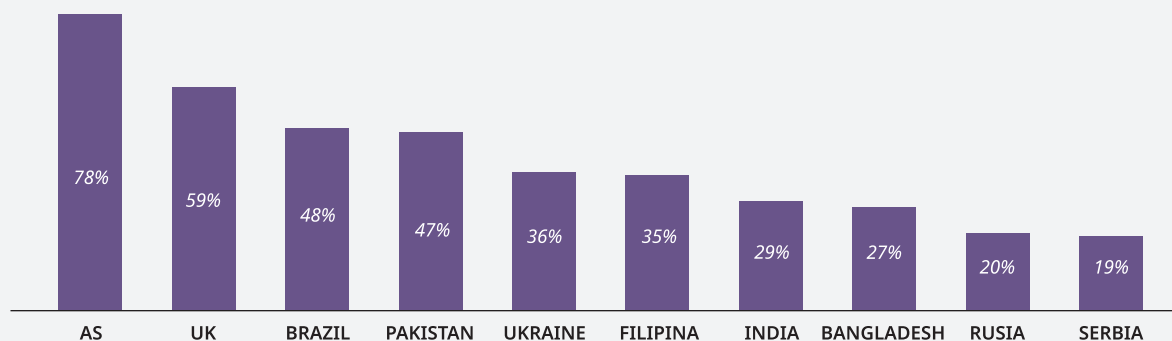
Ekonomi Gig

Pengenalan

Ekonomi gig merupakan satu sistem pasaran bebas berlandaskan pekerjaan bersifat sementara dan syarikat cenderung menggaji pekerja bebas dalam tempoh jangka masa pendek. Ekonomi gig juga bercirikan kerja yang fleksibel, sementara atau bebas dengan pendapatan dan waktu kerja yang tidak menentu berbanding dengan ekonomi tradisional. Elemen digital merupakan aspek utama yang membezakan antara cara kerja ekonomi gig dengan pekerjaan tradisional (Burtch et al., 2016). Menurut Khazanah Research Institute (2019), antara kelebihan menjadi pekerja bebas atau gig termasuk memperoleh pendapatan tambahan, jadual kerja yang lebih fleksibel, akses pasaran yang lebih mudah melalui internet dan kos menjalankan perniagaan yang lebih rendah.

Pada 2019, Indeks Global Gig-Economy melaporkan bahawa pekerja bebas di AS mencatat pertumbuhan pendapatan yang paling ketara pada 78% diikuti oleh UK (59%) dan Brazil (48%). Penyedia platform perantara perkhidmatan digital di AS seperti Uber, Airbnb dan Lyft merupakan tunjang kepada ekonomi gig. Kaji selidik oleh MBO Partners (2017) pula mendapati hampir 60% tenaga kerja di AS akan menjadi profesional bebas dan syarikat akan berbelanja sehingga USD6 bilion bagi menambah baik hak pekerja gig menjelang 2027.

RAJAH 3.1.1. Pertumbuhan Terpentas bagi Pendapatan Pekerja Bebas untuk 10 Negara Teratas, 2019

Sumber: Indeks Global Gig-Economy, 2019

JADUAL 3.1.1. Perbezaan antara Ekonomi Gig dan Tradisional

CIRI-CIRI	EKONOMI GIG	EKONOMI TRADISIONAL
Definisi	Ekonomi berlandaskan pekerjaan fleksibel dan sementara dan syarikat cenderung mengambil pekerja dan kontraktor bebas berbanding pekerja sepenuh masa	Syarikat cenderung menggaji pekerja secara sepenuh masa
Jenis Pekerjaan	Menawarkan pekerjaan sementara secara kontrak atau jangka pendek	Menawarkan pekerjaan jangka panjang dan tetap
Fleksibiliti	Tahap fleksibiliti kerja yang tinggi	Waktu kerja yang rigid dan tetap
Manfaat Pekerja	Tidak menikmati faedah tambahan	Menikmati faedah tambahan seperti insurans kesihatan dan cuti rehat

CIRI-CIRI	EKONOMI GIG	EKONOMI TRADISIONAL
Kos kepada Majikan	Tidak perlu menanggung kos overhead bagi faedah tambahan, ruang pejabat dan latihan pekerja	Perlu menanggung kos overhead bagi faedah tambahan, ruang pejabat dan latihan pekerja
Monotoni Kerja	Keluar dari kebiasaan dan menggalakkan kreativiti serta inovasi	Kurang kepelbagaian menyebabkan penurunan motivasi, kreativiti dan inovasi

Sumber: DifferenceBetween.net, 2020

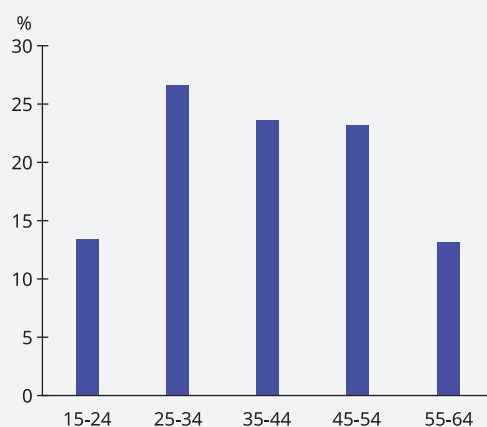
Ekonomi Gig di Malaysia

Kajian oleh Zurich-University of Oxford (2018) mendapati bahawa 38% responden di Malaysia yang bekerja sepenuh masa ingin menceburi ekonomi gig dalam 12 bulan akan datang. Sementara itu, Kumpulan Wang Simpanan Pekerja (2019) mendapati hampir 40% tenaga kerja akan menjadi pekerja gig dalam lima tahun akan datang, jauh lebih tinggi daripada purata global sebanyak 20%. Kebangkitan generasi milenium¹ dan teknologi digital merupakan faktor utama menyumbang kepada lonjakan ini.

Kebangkitan Generasi Milenium

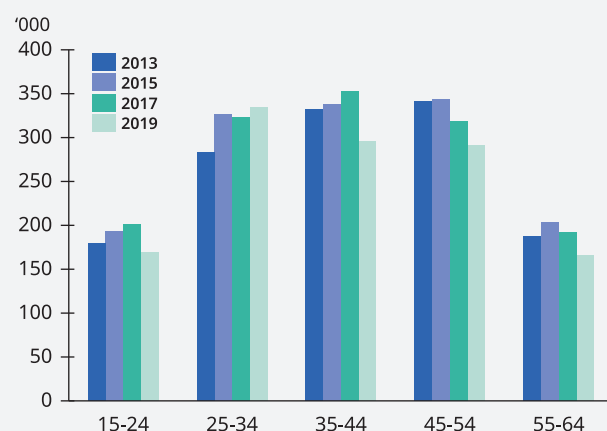
Kebanyakan generasi milenium tidak lagi berminat dengan konsep pekerjaan yang terjamin dan tetap. Generasi milenium dibesarkan dalam era teknologi dan menjadikan golongan ini lebih celik digital. Ekonomi gig beserta ciri-ciri platform atas talian menyediakan kemudahan kepada generasi milenium untuk mengembangkan bakat dan kebolehan mereka (Hershatte & Epstein, 2010). Sehubungan itu, generasi ini menyumbang sebahagian besar guna tenaga dalam ekonomi gig yang menawarkan fleksibiliti lebih tinggi. Di Malaysia, terdapat hampir 15.6 juta tenaga buruh dan 1.3 juta daripada jumlah ini berada dalam sektor informal. Daripada jumlah pekerja dalam sektor informal ini, 50.2% berada dalam kumpulan umur 25 hingga 44 tahun (2013: 46.5%) (Rajah 3.1.2.). Data ini menunjukkan kebanyakan generasi milenium lebih cenderung untuk tidak terlibat dalam guna tenaga tradisional kerana ekonomi gig menawarkan kebebasan dan fleksibiliti yang lebih tinggi sesuai dengan aspirasi generasi ini.

RAJAH 3.1.2. Guna Tenaga dalam Sektor Informal mengikut Kumpulan Umur, 2019 (% bahagian)

Sumber: Laporan Survei Guna Tenaga Sektor Informal, Jabatan Perangkaan Malaysia, 2019

RAJAH 3.1.3. Guna Tenaga dalam Sektor Informal mengikut Kumpulan Umur, 2013 – 2019

¹ Merujuk kepada kelahiran antara 1981 dan 1996 (Pew Research Centre, 2019).

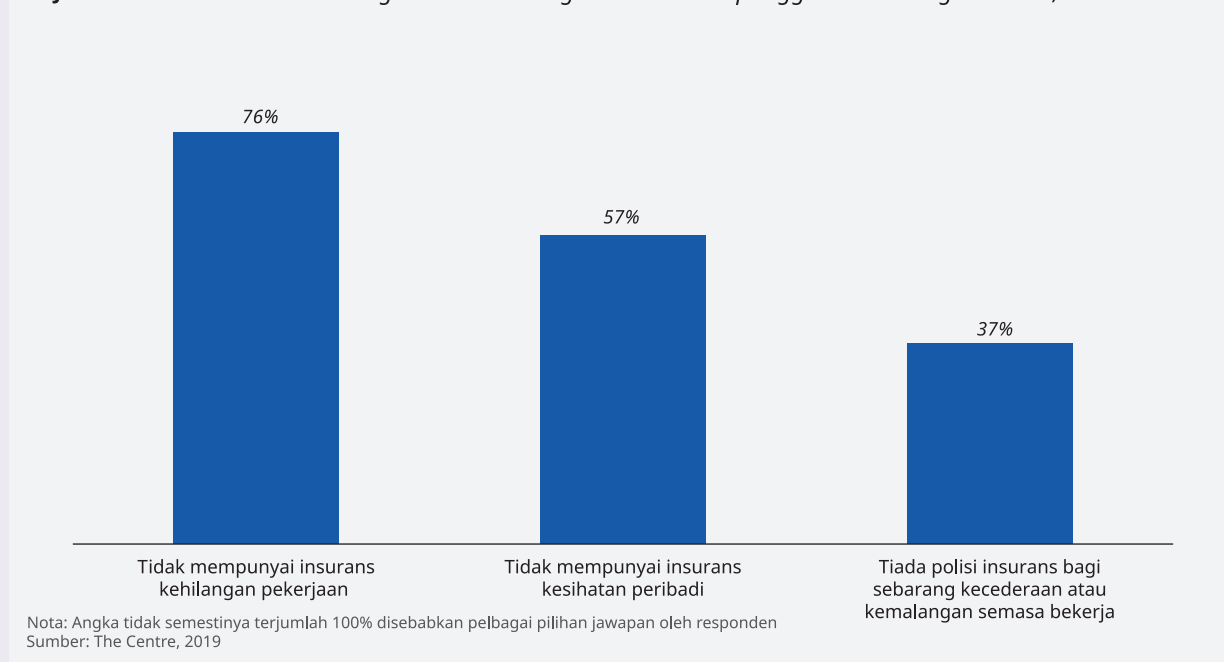
Peningkatan Teknologi Digital

Ekonomi digital di Malaysia berkembang sebanyak 18.5% antara 2015 hingga 2019 setahun. Pada 2020, Malaysia kekal berada di kedudukan ke-26 daripada 63 negara dalam IMD World Digital Competitiveness Ranking 2020. Kerajaan menyediakan pelaburan yang besar dalam teknologi digital. Inisiatif ini menjadikan rakyat Malaysia antara yang paling terhubung secara digital dan mewujudkan beberapa syarikat digital baru mula terkemuka Asia Tenggara (Bank Dunia, 2018). Oleh kerana pendigitalan merupakan peneraju utama ekonomi gig, peningkatan platform digital mendorong lebih banyak generasi milenium menjadi pekerja gig dan pekerja bebas. Sehingga Ogos 2020, terdapat sekitar 140 platform yang menyediakan peluang kepada pekerja gig dan bebas dengan anggaran 540,000 pekerja yang aktif di Malaysia. Firma seperti Grab dan Foodpanda terus mencatat peningkatan jumlah pekerja gig. Selain itu, terdapat sekitar 190,000 pekerja gig yang menyediakan perkhidmatan sebagai penunggang dan pemandu di pelbagai platform logistik dan penghantaran di negara ini.

Isu dan Cabaran yang Dihadapi oleh Pekerja Gig

Pekerja gig tidak menerima manfaat pekerjaan yang stabil dengan gaji dan faedah yang tetap meskipun mempunyai fleksibiliti kerja yang lebih tinggi. Di samping itu, belum terdapat peraturan, undang-undang atau panduan khusus bagi melindungi kebajikan kumpulan ini kecuali peruntukan di bawah Akta Keselamatan Sosial Pekerjaan Sendiri 2017 [Akta 789] yang mewajibkan individu bekerja sendiri mendaftar dan mencarum di bawah skim ini. Pekerja gig tidak dilindungi secara sah di bawah peruntukan buruh seperti gaji minimum, had waktu bekerja, cuti tahunan dan cuti sakit serta pemberhentian kerja yang tidak adil memandangkan kumpulan ini tidak diiktiraf sebagai pekerja formal. Selain itu, pekerja gig tidak mempunyai jaringan keselamatan kewangan termasuk pencen dan caruman KWSP seperti yang dinikmati pekerja tradisional. Kaji selidik oleh The Centre (2019) ke atas lebih 400 pemandu e-panggilan dan penghantaran mendapati hampir 60% responden tiada simpanan kecemasan manakala 59% tiada tabungan untuk hari tua atau persaraan.

RAJAH 3.1.4. Keselamatan Kewangan dalam kalangan Pemandu E-panggilan dan Penghantaran, 2019

Melangkah ke Hadapan

Menyediakan Tenaga Kerja

Tenaga kerja perlu dilengkapi dengan kemahiran bersesuaian untuk menyokong ekonomi gig sebagai salah satu sumber baharu kepada pertumbuhan negara. Keperluan ini termasuk menyediakan lebih banyak latihan dalam pembangunan perisian dan teknologi, karya kreatif dan multimedia, kemasukan dan analisis data serta penulisan dan terjemahan (Pembangunan Sumber Manusia Berhad, 2019). Program latihan Global Online Workforce (GLOW) telah dimulakan oleh Malaysia Digital Economy Corporation (MDEC) dengan peruntukan sebanyak RM25 juta bagi membolehkan rakyat Malaysia menjana pendapatan lebih tinggi melalui pendigitalan. Kerajaan juga telah melancarkan Program myGIG pada 23 Jun 2020 untuk menyokong penyertaan belia dalam ekonomi gig dengan menyediakan latihan dan peralatan sokongan yang sesuai.

Selaras dengan peningkatan graduan dalam ekonomi gig, institusi pengajian tinggi (IPT) perlu beralih daripada sistem pengajaran dan pembelajaran yang hanya memberi fokus kepada melahirkan pelajar untuk menjadi pekerja sepenuh masa. Kaedah tradisional ini perlu ditambah baik untuk menyediakan kemahiran yang diperlukan bagi meningkatkan kesediaan graduan menceburi kerjaya dalam ekonomi gig. Justeru, IPT perlu memperkenalkan kemahiran asas bagi menyediakan graduan untuk bekerja secara bebas, memperluas perkhidmatan kerjaya yang meliputi ekonomi gig dan mempromosikan kursus dalam talian. Langkah merangka semula silibus perniagaan seperti pembelajaran untuk bekerja sendiri dan menjalankan perniagaan dapat mempersiapkan pelajar untuk bebas menentukan laluan kerjaya. Di samping itu, penggunaan teknologi perlu dipertingkatkan dalam pengajaran kemahiran penting seperti pembelajaran sendiri, komunikasi berkesan, pemikiran kritis, penyelesaian masalah, kolaborasi dan pengurusan projek.

Penyediaan perkhidmatan kerjaya melalui pembangunan aplikasi dan laman web juga akan membantu pelajar mencari projek dan tugas jangka masa pendek. Sebagai contoh, The DePaul School of Music di AS menggunakan aplikasi *The Gig Connection* untuk membantu pelajar mencari pekerjaan bebas di seluruh Chicago. Universiti Boston pula telah membangunkan platform *Quick Job* yang menawarkan maklumat mengenai peluang jangka masa pendek kepada pelajar bagi membantu dalam kajian penyelidikan perubatan. Di samping itu, IPT perlu memberi penekanan ke atas kursus dan program dalam talian yang memberi pilihan kepada pelajar untuk mengikuti pembelajaran berdasarkan kemampuan diri dan lokasi. Pendekatan ini akan membolehkan IPT memperkukuh persiapan pelajar untuk menyertai ekonomi gig.

Mengawal Selia Ekonomi Gig

Kerajaan sedang mempertimbangkan undang-undang baharu untuk mengawal selia ekonomi gig bagi melindungi kebajikan pekerja gig. Satu jawatankuasa khas yang terdiri daripada wakil tiga kementerian² telah dibentuk untuk merangka penyelesaian jangka masa panjang bagi menangani pelbagai isu mengenai ekonomi gig di negara ini. Jawatankuasa khas juga akan mencari kaedah untuk mewujudkan situasi menang-menang bagi pekerja dan majikan.

Kesimpulan

Kemunculan platform digital yang menghubungkan pekerja bebas dengan perniagaan dan kebangkitan generasi milenium merupakan penyumbang kepada lonjakan ekonomi gig. Ekonomi ini menawarkan faedah terutamanya fleksibiliti kepada pekerja. Walau bagaimanapun, terdapat pelbagai isu dan cabaran termasuk status dan kebajikan pekerja gig yang perlu diberi perhatian sebelum ekonomi gig menjadi sumber pertumbuhan yang mampan. Justeru, Kerajaan telah memulakan beberapa inisiatif untuk memastikan perkembangan ekonomi gig. Melangkah ke hadapan, rombak silibus, menggabungkan pembelajaran dan peningkatan kemahiran diperlukan untuk mempersiapkan graduan dalam ekonomi gig.

² Kementerian Sumber Manusia; Kementerian Belia dan Sukan; dan Kementerian Perdagangan Dalam Negeri dan Hal Ehwal Pengguna.

selama enam bulan dan aktiviti pinjaman yang lebih perlahan. Walau bagaimanapun, prestasi segmen insurans yang lebih baik disokong oleh peningkatan langganan insurans hayat yang mengimbangi sebahagian daripada penguncupan subsektor secara keseluruhannya. Tren ini dijangka berterusan pada separuh kedua 2020 berikutan pelanjutan tempoh moratorium bayaran pinjaman secara bersasar. Secara keseluruhan, subsektor ini dijangka menyusut secara marginal sebanyak 0.1% pada 2020 disumbangkan oleh peningkatan dalam segmen insurans yang mencerminkan kesan bersih berikutan premium lebih tinggi dan tuntutan lebih rendah.

Subsektor ini dijangka melonjak sebanyak 5.5% pada 2021 terutamanya dipacu oleh segmen kewangan berikutan manfaat normalisasi bayaran balik pinjaman dan pemberian pinjaman bank secara berterusan selari dengan aktiviti ekonomi domestik yang lebih kukuh. Segmen insurans juga dijangka terus meningkat dengan promosi penetapan harga secara inovatif dan berasaskan risiko bagi insurans motor dan kebakaran. Selain itu, pelancaran Pelan Sektor Kewangan 2021 – 2025 pada suku pertama 2021 dan pelaksanaan inisiatif dijangka dapat merencanakan pertumbuhan subsektor ini.

Subsektor **hartanah dan perkhidmatan perniagaan** menyusut sebanyak 11.3% pada separuh pertama 2020 terutamanya disebabkan oleh pemberhentian sementara aktiviti pembinaan semasa PKP. Subsektor ini dijangka terus menguncup sebanyak 11.9% pada separuh kedua dan 11.6% bagi 2020 berikutan penangguhan projek pembinaan serta aktiviti perniagaan yang perlahan. Walau bagaimanapun, dengan jangkaan pemulihan ekonomi dan pelaksanaan semula projek infrastruktur yang tertangguh, subsektor ini dijangka kembali pulih sebanyak 7.6% pada 2021. Sementara itu, pengecualian Cukai Keuntungan Harta Tanah (CKHT), pelancaran Dasar Perumahan Mampu Milik Negara (DRMM) dan Skim Sewa untuk Beli (RTO), pelanjutan Skim Perumahan Belia (YHS) dan Kempen Pemilikan Rumah (HOC) dijangka menyokong subsektor ini. Di samping itu, permintaan yang lebih tinggi terhadap perkhidmatan berkaitan pembinaan dijangka memacu segmen perkhidmatan perniagaan.

Subsektor **pengangkutan dan penyimpanan** menyusut dengan ketara sebanyak 24% pada separuh pertama 2020 dengan semua segmen sangat terkesan berikutan penutupan pintu masuk sempadan dan aktiviti perdagangan yang rendah. Walau bagaimanapun, subsektor ini diunjur menyusut secara marginal sebanyak 0.5% pada separuh kedua 2020 berikutan penarikan balik larangan perjalanan rentas negeri, peningkatan pelancong domestik, penambahbaikan aktiviti perdagangan serta pelonggaran langkah kawalan di pelabuhan. Subsektor ini dijangka menguncup 11.9% pada 2020 disebabkan oleh pelanjutan tempoh penutupan pintu masuk sempadan bagi aktiviti berkaitan pelancongan dan Perintah Kawalan Pergerakan Pemulihan (PKPP) sehingga akhir tahun.

Subsektor ini diunjur melonjak sebanyak 7.5% pada 2021 disokong oleh segmen pengangkutan darat berikutan bermulanya operasi lebuhraya baharu seperti Lebuhraya Setiawangsa – Pantai (SPE), Lebuhraya Damansara – Shah Alam (DASH) dan sebahagian daripada Lebuhraya Pan Borneo. Selain itu, pelancaran tujuh set tren empat gerabak untuk KL Monorail dijangka dapat meningkatkan kapasiti penumpang harian. Pada masa yang sama, segmen pengangkutan udara dijangka pulih secara menyederhana disumbangkan oleh peningkatan aliran perjalanan penumpang domestik dan pergerakan kargo. Segmen pengangkutan air dijangka berkembang secara berperingkat berikutan perdagangan maritim dunia yang kembali pulih.

Subsektor **makanan & minuman dan penginapan** menguncup sebanyak 19.9% pada separuh pertama 2020 kesan daripada pelaksanaan PKP yang mengehadkan pergerakan dan operasi perniagaan. Subsektor ini dijangka terus menyusut sebanyak 7.3% pada separuh kedua 2020 berikutan penurunan berterusan jumlah ketibaan pelancong asing. Subsektor ini diunjur menguncup sebanyak 13.3% pada 2020 terutamanya disebabkan oleh prestasi segmen penginapan yang perlahan berikutan penurunan yang ketara dalam jumlah ketibaan pelancong. Walau bagaimanapun, permintaan yang tinggi terhadap penghantaran makanan dalam talian serta aktiviti pelancongan domestik dijangka akan mengimbangi kesan kejatuhan subsektor tersebut.

Subsektor ini dijangka berkembang dengan ketara sebanyak 10.7% pada 2021 terutamanya didorong oleh aktiviti berkaitan pelancongan domestik dan disokong oleh beberapa inisiatif yang diperkenalkan. Inisiatif tersebut termasuk pengecualian cukai pelancongan dan cukai ke atas perkhidmatan penginapan serta pelanjutan pelepasan cukai pendapatan individu sehingga RM1,000 ke atas perbelanjaan melancong dalam negara. Selain itu, pakej menarik yang digabungkan dengan promosi, pemasaran dan kempen melalui platform digital yang bertujuan mengembalikan keyakinan rakyat dijangka akan merancakkan semula industri pelancongan domestik. Pelaksanaan Laluan Hijau Timbal Balik dan Pengaturan Ulang Alik Berkala antara Malaysia dengan Singapura melibatkan perjalanan rentas sempadan bagi urusan rasmi perniagaan dan pekerjaan juga akan membantu memacu subsektor ini. Usaha Kerajaan untuk mempromosikan gelembung perjalanan (*travel bubble*) dengan lebih banyak destinasi dijangka akan terus menyokong subsektor ini.

Subsektor **utiliti** menyusut sebanyak 2% pada separuh pertama 2020 berikutan penggunaan yang lebih rendah dalam segmen industri. Walau bagaimanapun, subsektor ini diunjur kembali meningkat sebanyak 5.3% pada separuh kedua 2020 berikutan pembukaan semula aktiviti perindustrian.

Secara keseluruhan, subsektor ini dijangka berkembang sebanyak 1.7% pada 2020 disokong oleh permintaan tinggi dalam segmen kediaman dan perindustrian. Subsektor ini diunjur terus meningkat kepada 5.7% pada 2021 terutamanya disokong oleh penggunaan yang tinggi dalam segmen perindustrian selari dengan pengembangan aktiviti ekonomi serta pelaksanaan projek tenaga boleh baharu dan Program Bekalan Elektrik Luar Bandar.

Subsektor **perkhidmatan lain** menguncup sebanyak 9.6% pada separuh pertama 2020 disebabkan oleh kehadiran pelancong kesihatan yang rendah dan pendaftaran kemasukan ke universiti dan kolej swasta yang berkurangan. Pertumbuhan subsektor ini dijangka menyusut sebanyak 6.6% pada separuh kedua 2020 berikutan kemasukan semula pelajar asing sedia ada dan pesakit kritikal kecuali daripada negara berisiko tinggi dengan kes positif COVID-19 melebihi 150,000. Sehubungan itu, subsektor ini dijangka menguncup sebanyak 8.1% pada 2020. Subsektor ini diunjur berkembang sebanyak 6.2% pada 2021 didorong oleh penjenamaan dan pemasaran digital yang agresif untuk pelancongan kesihatan kepada negara terpilih seperti Cambodia, China, Indonesia dan Myanmar. Subsektor **perkhidmatan kerajaan** dijangka kekal berkembang sebanyak 4% pada 2020 dan 3.7% pada 2021.

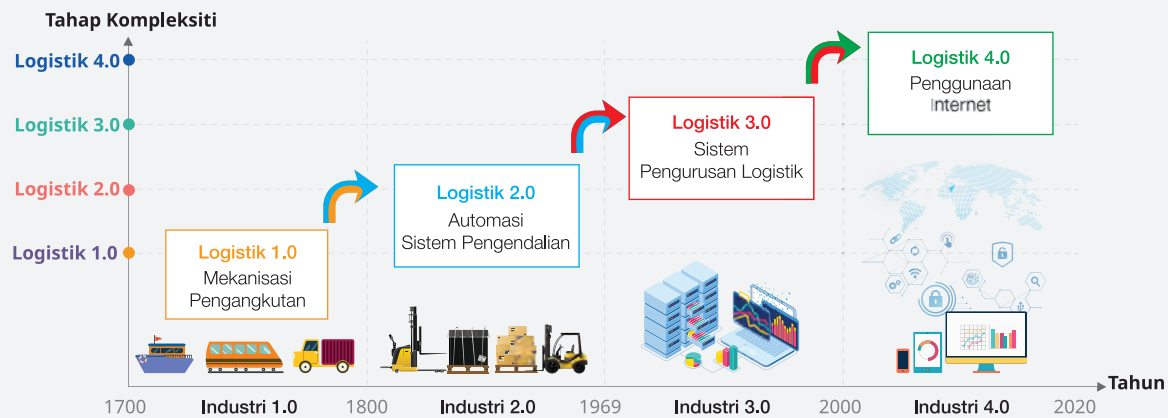
RENCANA 3.2

Pendigitalan dalam Industri Logistik

Pengenalan

Logistik ditakrifkan sebagai proses mengurus dan mengawal pergerakan barang, tenaga, maklumat dan sumber lain seperti kemudahan, perkhidmatan dan manusia. Proses ini melibatkan pengintegrasian maklumat, pengangkutan, inventori, pergudangan, pengendalian bahan dan pembungkusan (Gen et al., 2008). Secara umumnya, industri ini telah melalui tiga fasa dan kini memasuki fasa keempat iaitu pengintegrasian internet dengan proses pengeluaran sejajar dengan kemunculan Revolusi Industri 4.0 (IR4.0) (Rajah 3.2.1.). Pengintegrasian internet tersebut membolehkan komunikasi di antara mesin dengan manusia pada masa sebenar dan penggunaan “produk pintar dan perkhidmatan pintar” serta pendigitalan maju di kilang (Lasi et al., 2014).

RAJAH 3.2.1. Evolusi Logistik

Sumber: Wang, 2016

Di Malaysia, industri ini mempunyai hubung kait yang tinggi merentasi pelbagai sektor. Industri tersebut merupakan pemboleh daya utama dalam kemajuan perindustrian dan perdagangan antarabangsa serta daya saing. Sumbangan industri logistik sangat ketara dalam proses pengeluaran dan pengedaran serta memudah cara aktiviti perdagangan. Pada 2019, industri logistik¹ berkembang 6.8% dan menyumbang RM53.7 bilion kepada Keluaran Dalam Negeri Kasar (KDNK) (Jabatan Perangkaan Malaysia, 2020). Namun, industri ini mengalami pelbagai cabaran yang menghalang pencapaian potensi dan kecekapan penuh. Oleh yang demikian, industri logistik perlu ditransformasikan agar seiring dengan pengaplikasian IR4.0 bagi meningkatkan tahap kecekapan dan produktiviti serta kekal berdaya saing.

RAJAH 3.2.2. Aplikasi Teknologi Revolusi Industri 4.0 dalam Logistik 4.0

Sumber: Radivojevic & Milosavljevic, 2019

¹ Mewakili subsektor pengangkutan dan penyimpanan.

Logistik 4.0

Logistik 4.0 ditakrifkan sebagai aplikasi khusus yang membolehkan perkongsian dan pengurusan maklumat menerusi jaringan penggunaan mesin, produk, sistem dan manusia (Bamberger et al., 2017). Pendekatan ini menggunakan teknologi seperti internet benda (IoT), rangkaian sensor tanpa wayar, pengkomputeran awan, *blockchain*, data raya serta robotik dan automasi. Teknologi tersebut menyediakan aliran maklumat yang telus dalam masa sebenar, memantau permintaan pasaran dan pengguna, menghasilkan produk dan perkhidmatan secara khusus mengikut kehendak pelanggan serta mengurus rantaian bekalan global secara autonomi. Kajian oleh Matyushenko et al. (2019) menyatakan bahawa terdapat lima elemen Logistik 4.0 iaitu ketelusan, utiliti pintar, adaptasi IoT, integrasi dengan IR4.0 dan pengumpulan analisis.

RAJAH 3.2.3. Lima Elemen Utama Logistik 4.0

Ketelusan

Menyediakan kawalan integriti dan kualiti produk bagi membolehkan pengendalian logistik menjadi lebih cekap dan komprehensif.

Utiliti Pintar

Memaklumkan pembekal mengenai tahap stok tanpa intervensi manusia.

Adaptasi IoT

Menyediakan maklumat inventori yang jelas untuk memastikan persekitaran lestari, selamat dan terkawal bagi mengurangkan pembaziran, kecurian dan manipulasi produk.

Integrasi dengan IR4.0

Merujuk kepada aplikasi automasi dan pendigitalan yang mewujudkan hubungan simbiotik, sinergi antara pembekal dengan pengguna akhir.

Pengumpulan Analisis

Menambah baik unjuran permintaan dan penghantaran sambil mengenal pasti peluang penambahbaikan atau potensi risiko dalam aliran nilai.

Sumber: Matyushenko et al., 2019

Transformasi digital akan memanfaatkan industri melalui kos yang lebih rendah dan peningkatan hasil. Kajian oleh Lehmacher et al. (2017) menganggarkan transformasi ini akan mengurangkan kos sebanyak 34.2% dan meningkatkan hasil sebanyak 33.6% dalam industri perkhidmatan logistik. Menurut Forum Ekonomi Dunia (2016), pendigitalan dalam industri logistik mampu menjana USD1.5 trilion untuk pemain industri logistik dan manfaat sosial bernilai USD2.4 trilion dalam dekad akan datang. Kajian yang dilaksanakan di EU menunjukkan setiap peningkatan 10 mata peratusan dalam penggunaan internet jalur lebar berkelajuan tinggi di peringkat industri berkait rapat dengan peningkatan produktiviti faktor pelbagai sebanyak 1.4% selepas setahun dan 3.9% selepas tiga tahun bagi kebanyakan firma dalam industri (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019).

Cabaran Industri Logistik di Malaysia

Industri logistik di Malaysia masih menghadapi pelbagai cabaran seperti ketidakcukupan infrastruktur dan ketersambungan internet yang terhad, penggunaan pendigitalan yang rendah, peraturan yang membebaskan, kekurangan tenaga kerja mahir dan faktor luaran seperti pandemik COVID-19. Menurut Ismail & Masud (2020), infrastruktur teknologi maklumat dan komunikasi (ICT)

negara masih ketinggalan berbanding standard global terutama di kawasan luar bandar. Pada masa sama, kos yang tinggi, ketersambungan internet yang tidak stabil dan pendigitalan yang rendah menghalang kecekapan serta daya saing firma logistik di Malaysia. Tambahan pula, industri ini kekurangan pekerja mahir dan kepakaran terutama dalam bidang reka bentuk rangkaian rantaian bekalan, pengurusan gudang bersepadu dan aplikasi teknologi maklumat.

Selaras dengan kepelbagaian barangan dalam ekonomi dan mod pengangkutan yang berlainan, terdapat banyak peraturan yang berbeza untuk mengawal selia industri logistik seterusnya melambatkan aplikasi teknologi dan inovasi. Selain daripada isu domestik, kejutan luaran seperti penularan pandemik COVID-19 juga telah mengganggu industri ini. Pelaksanaan sekatan pergerakan turut menghadkan aktiviti eksport-import secara global dan telah memberi impak yang besar kepada industri logistik negara.

Melangkah ke Hadapan

Pelan Induk Logistik dan Fasilitasi Perdagangan (2015 – 2020) telah menetapkan kerangka strategik dan hala tuju untuk memperkukuh kedudukan Malaysia sebagai pintu masuk logistik pilihan di Asia (Kementerian Pengangkutan, 2017). Pelan induk ini, antara lain mengetengahkan potensi logistik e-dagang dan adaptasi pendigitalan untuk meningkatkan daya saing serta kecekapan dalam industri logistik ke arah penyediaan perkhidmatan logistik yang baharu, maju dan berautomasi. Selain itu, aspek utama infrastruktur digital seperti rangkaian ICT, infrastruktur data, platform digital dan peranti perlu sesuai dan boleh dipercayai bagi menggalakkan firma logistik melabur dalam pendigitalan. Sebagai contoh, peluasan rangkaian selular generasi kelima (5G) akan memudahkan proses penghantaran dan pengesanan pakej, penjadualan penghantaran serta penerimaan maklumat terkini secara masa sebenar tanpa mengira masa dan lokasi. Di samping itu, kecekapan proses penghantaran daripada pembekal hingga ke muka pintu pengguna (*first and last mile*) termasuk menyediakan maklumat terkini kepada pelanggan mengenai status penghantaran dari semasa ke semasa, merupakan aspek utama dalam memastikan pelanggan memperoleh pengalaman perkhidmatan penghantaran yang lebih cekap dan berkesan.

Penularan COVID-19 yang mengganggu rangkaian rantaian bekalan logistik telah memaksa industri mempercepat transformasi digital untuk beralih kepada penggunaan model perniagaan baharu. Pasca COVID-19, pengguna telah berubah kepada kebiasaan baharu dan cenderung menggunakan perkhidmatan logistik yang menyediakan penghantaran ke muka pintu merangkumi pelbagai saiz peralatan dan barangan komersial. Justeru, banyak firma logistik telah beralih daripada model perniagaan-ke-perniagaan (B2B) kepada model perniagaan-ke-pengguna (B2C) yang meningkatkan permintaan terhadap perkhidmatan kurier dan platform perkhidmatan penghantaran dalam talian. Intervensi Kerajaan melalui penyediaan inisiatif dan sokongan institusi juga akan mempermudah penerimaan pendigitalan. Usaha ini termasuk membangunkan kemahiran dan teknologi, mengurangkan beban kawal selia yang berlebihan dan memastikan keselamatan dan perlindungan data.

Kesimpulan

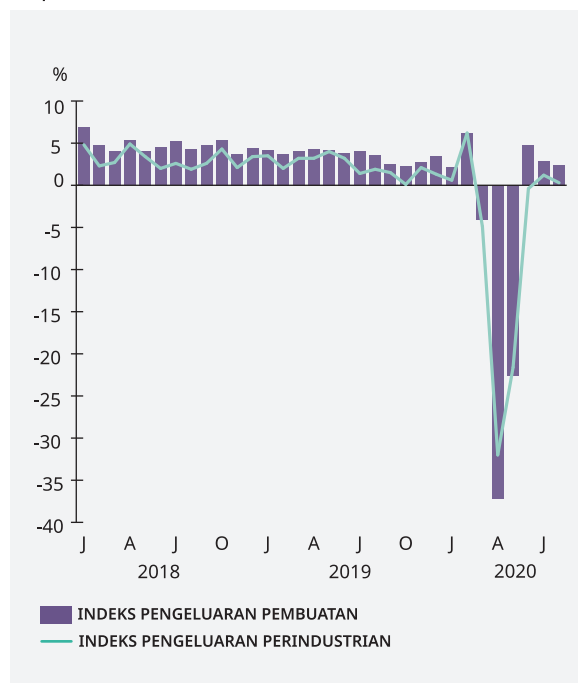
Penerimaan terhadap pendigitalan membolehkan pemain industri menguruskan operasi perniagaan dengan cekap dan menyediakan perkhidmatan logistik yang lancar kepada pelanggan di seluruh dunia. Hal ini membolehkan operasi perniagaan dilaksanakan dengan lebih fleksibel, berdaya tahan seterusnya kekal berdaya saing. Pandemik COVID-19 telah mempercepat transformasi digital termasuk firma dalam sektor logistik yang tidak lagi boleh meneruskan perniagaan secara konvensional. Peningkatan aktiviti e-dagang memerlukan pemain logistik meningkatkan prestasi melalui penyesuaian kepada pematuhan garis panduan yang ketat supaya dapat bergerak seiring dengan norma baharu. Justeru, penggunaan Logistik 4.0 dapat meningkatkan kecekapan operasi melalui penjimatan masa dan kos dalam penyampaian perkhidmatan kepada pengguna seterusnya meningkatkan kelebihan daya saing firma domestik. Logistik 4.0 juga akan mempercepat proses integrasi dengan rantaian bekalan global dan membantu menghubungkan industri eksport utama dengan pasaran antarabangsa.

Sektor Pembuatan

Segmen penting mengimbangi penguncupan keseluruhan

Sektor **pembuatan** menguncup sebanyak 8.7% pada separuh pertama 2020 berikutan pemberhentian sementara operasi hampir semua industri kesan daripada gangguan rantai bekalan akibat daripada PKP. Bagi industri berorientasikan eksport, kluster E&E terjejas dengan ketara disebabkan oleh permintaan global yang merosot secara mendadak. Industri berorientasikan domestik juga mencatat pertumbuhan perlahan berikutan penguncupan ketara sebanyak dua digit dalam segmen kelengkapan pengangkutan; dan produk mineral bukan logam, logam asas dan produk logam yang direka.

RAJAH 3.2. *Pengeluaran Sektor Pembuatan (% perubahan)*

Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia

JADUAL 3.3. *Indeks Pengeluaran Pembuatan, Januari – Ogos 2019 dan 2020 (2015 = 100)*

	INDEKS		PERUBAHAN (%)		BAHAGIAN (%)	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Industri berorientasikan eksport	118.6	114.5	3.6	-3.5	69.2	70.8
Kelompok elektronik dan produk elektrik	124.4	122.4	4.0	-1.6	27.2	28.3
Elektronik	129.0	128.7	3.7	-0.2	15.1	16.0
Produk elektrik	119.1	115.1	4.4	-3.4	12.1	12.3
Kelompok produk berkaitan sumber	115.1	109.8	3.4	-4.7	42.0	42.5
Kimia dan produk kimia	115.9	109.3	2.3	-5.7	12.8	12.8
Produk petroleum	112.2	99.3	3.0	-11.5	12.9	12.1
Produk tekstil, pakaian, kulit dan kasut	123.8	101.0	5.3	-18.4	2.0	1.7
Kayu dan produk kayu	119.9	100.7	4.8	-16.0	3.2	2.8
Produk getah	122.2	175.6	8.0	43.8	3.0	4.7
Pemprosesan di luar estet	109.3	110.5	2.2	1.1	5.1	5.5
Kertas dan produk kertas	118.0	108.6	4.6	-8.0	3.0	2.9
Industri berorientasikan domestik	119.5	106.9	4.8	-10.5	30.8	29.2
Kelompok produk berkaitan pembinaan	119.2	98.6	4.3	-17.3	13.7	12.0
Produk mineral bukan logam	118.8	94.7	4.7	-20.3	4.4	3.7
Logam asas	116.4	105.9	3.8	-9.0	3.4	3.3
Produk logam yang direka	121.1	97.2	4.3	-19.7	5.9	5.0
Kelompok produk berkaitan pengguna	119.7	113.5	5.2	-5.2	17.1	17.2
Produk makanan	125.9	132.0	5.0	4.8	6.1	6.7
Kelengkapan pengangkutan	115.9	105.1	7.2	-9.3	6.6	6.3
Minuman	125.5	102.5	3.4	-18.3	1.0	0.9
Produk tembakau	116.3	85.9	6.2	-26.1	0.7	0.6
Lain-lain	115.4	107.5	1.6	-6.8	2.7	2.7
Indeks Pengeluaran Pembuatan	118.9	112.2	4.0	-5.6	100.0	100.0

Nota: Jumlah angka mungkin berbeza disebabkan pembundaran
Sumber: Jabatan Perangkaan dan Kementerian Kewangan Malaysia

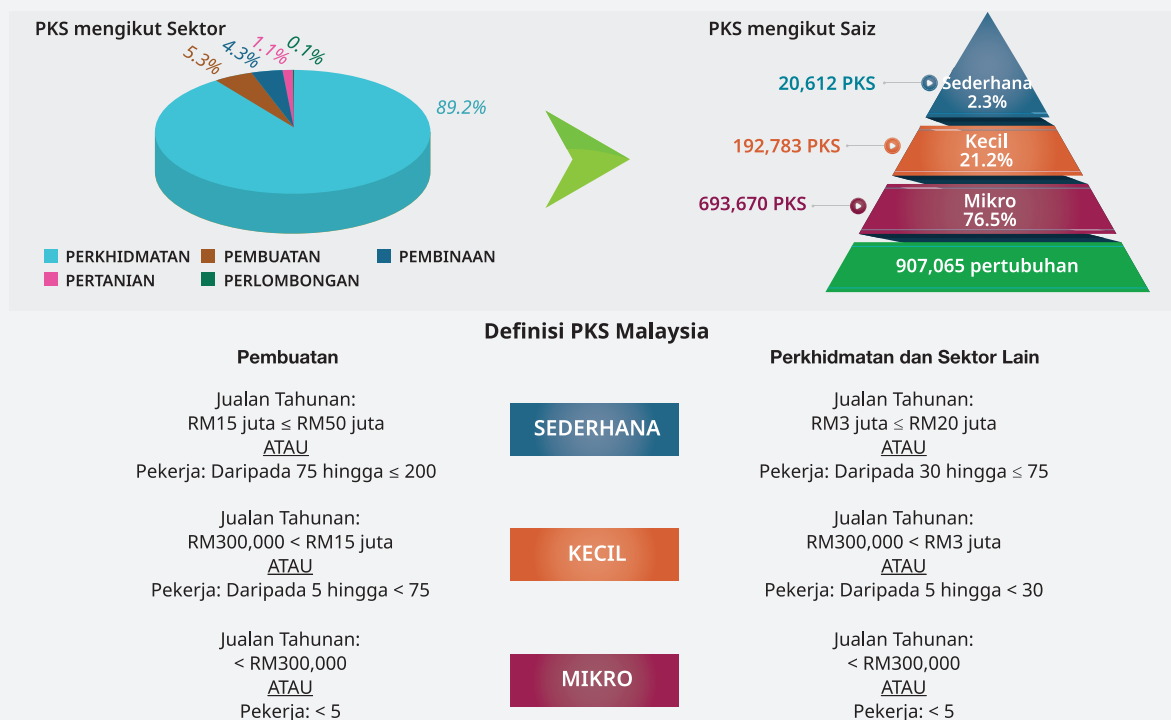
RENCANA 3.3

Perusahaan Kecil dan Sederhana: Membina Daya Tahan bagi Menghadapi Krisis

Pengenalan

Perusahaan kecil dan sederhana (PKS) merupakan komponen penting bagi ekonomi Malaysia yang menyumbang lebih satu pertiga daripada jumlah Keluaran Dalam Negeri Kasar (KDNK) dan menyediakan peluang pekerjaan kepada lebih daripada tujuh juta pekerja (Jabatan Perangkaan Malaysia, 2019). Pertubuhan PKS juga merangkumi 98.5% daripada jumlah pertubuhan perniagaan terutamanya dalam sektor perkhidmatan. Di Malaysia, sebuah pertubuhan perniagaan diklasifikasikan sebagai PKS berdasarkan jumlah jualan tahunan atau jumlah pekerja,¹ tertakluk kepada garis panduan definisi PKS di bawah Perbadanan Perusahaan Kecil dan Sederhana Malaysia (SME Corp. Malaysia) yang merupakan urusetia Majlis Pembangunan Usahawan dan PKS Kebangsaan (Rajah 3.3.1.).

RAJAH 3.3.1. Profil PKS Malaysia

Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia, 2016 dan Perbadanan Perusahaan Kecil dan Sederhana Malaysia, 2020

Impak Pandemik COVID-19 terhadap PKS Malaysia

Pandemik COVID-19 telah memberi kesan luar jangka terhadap ekonomi global. Berdasarkan unjuran Tabung Kewangan Antarabangsa (IMF), pertumbuhan global pada 2020 akan mengalami kemerosotan terburuk sejak *the Great Depression* pada 1930an dan jauh lebih teruk daripada Krisis Kewangan Global 2009. Krisis ini terutamanya disebabkan oleh langkah kawalan

¹ Diluluskan oleh Mesyuarat Majlis Pembangunan PKS Kebangsaan (kini dikenali sebagai Majlis Pembangunan Usahawan dan PKS Kebangsaan) ke-14 pada Julai 2013.

dan sekatan pergerakan serta penjarakan fizikal yang dilaksanakan di seluruh dunia bagi membendung penularan virus. Jumlah kerugian KDNK global dianggarkan sekitar USD9 trilion bagi tempoh 2020 – 2021 (Tabung Kewangan Antarabangsa, 2020). Di Malaysia, kesan daripada pengurangan permintaan dan gangguan rantaian bekalan terhadap aliran tunai, pekerjaan dan kemampuan perniagaan merupakan cabaran utama kepada kebanyakan perniagaan terutamanya PKS. Memandangkan PKS merupakan penggerak utama ekonomi negara, Kerajaan telah memperkenalkan pelbagai inisiatif bagi membantu PKS menghadapi krisis termasuk pemberian pinjaman mudah, geran, subsidi upah, pengecualian cukai dan moratorium.

Dapatan kajian oleh Omar et al. (2020) telah mengenal pasti impak yang dihadapi oleh PKS semasa pelaksanaan Perintah Kawalan Pergerakan (PKP). Impak tersebut merupakan permasalahan operasi seperti gangguan operasi dan rantaian bekalan, kesukaran untuk menjangka hala tuju perniagaan dan masalah kewangan. Penemuan ini selari dengan kaji selidik terhadap impak PKP di Kuala Lumpur dan Pulau Pinang yang dilaksanakan oleh Marketing Insight (2020) menyatakan bahawa entiti perniagaan telah mengubah cara menjalankan perniagaan kepada transaksi dalam talian selari dengan perubahan tingkah laku pembelian pengguna. Sementara itu, kaji selidik dalam talian oleh Jabatan Perangkaan Malaysia (2020) mendapati 68% syarikat tidak mempunyai sumber pendapatan dalam tempoh awal pelaksanaan PKP manakala 12.3% memperoleh pendapatan melalui jualan atau perkhidmatan dalam talian.

Dalam menilai impak PKP ke atas PKS, SME Corp. Malaysia telah melaksanakan beberapa kaji selidik dalaman antara Mac hingga Mei 2020.² Kaji selidik ini bertujuan bagi memahami cabaran yang dihadapi oleh PKS dan menilai keberkesanan bantuan Kerajaan. Lebih daripada 1,900 PKS dalam pelbagai sektor di seluruh negara mengambil bahagian dalam kaji selidik ini.

Penemuan Utama Kaji Selidik SME Corp. Malaysia

Kaji selidik SME Corp. Malaysia mendapati gangguan aliran tunai merupakan cabaran utama yang dihadapi oleh PKS semasa krisis COVID-19 diikuti pengurangan permintaan, gangguan rantaian bekalan dan isu perundangan (Rajah 3.3.2.). Cabaran tersebut mengakibatkan PKS terpaksa menghentikan operasi perniagaan buat sementara waktu dan berkemungkinan mengalami kerugian besar. Kajian ini selari dengan dapatan Bourletidis dan Triantafyllopoulos (2014) iaitu tempoh krisis ekonomi yang berpanjangan boleh menyebabkan PKS mengalami ketidakstabilan perniagaan berikutan sumber kewangan yang terhad.

RAJAH 3.3.2. Cabaran Utama PKS dan Keadaan Operasi Perniagaan Semasa Krisis mengikut Susunan

Sumber: Perbadanan Perusahaan Kecil dan Sederhana Malaysia, 2020

² Kaji selidik ini merangkumi tempoh pelaksanaan PKP sehingga pembukaan semula ekonomi (tidak termasuk inisiatif di bawah Pelan Jana Semula Ekonomi Negara (PENJANA) yang diumumkan pada Jun 2020).

Isu aliran tunai berlaku terutamanya disebabkan oleh penurunan jualan, kekurangan tunai dan kos overhead yang tinggi. Kaji selidik menunjukkan hampir 60% PKS melaporkan tidak memperoleh jualan sepanjang tempoh PKP dan 39% pula mengalami penurunan jumlah jualan. Pihak PKS membangkitkan masalah aliran tunai yang dihadapi meliputi isu pembayaran gaji dan faedah pekerja, pinjaman perniagaan, sewa dan utiliti serta pembelian bahan mentah dan pembungkusan. Sehubungan itu, lebih 90% PKS dijangka hanya dapat bertahan sehingga lima bulan dengan jumlah tunai sedia ada.

Penularan COVID-19 mengakibatkan kejatuhan ekonomi global yang teruk seterusnya menyebabkan ramai yang kehilangan pekerjaan dan perniagaan serta tidak mampu untuk membayar komitmen (Hakovirta & Denuwara, 2020). Berdasarkan kaji selidik SME Corp. Malaysia, hanya 34% PKS dapat meneruskan operasi kerana dikategorikan sebagai penyedia perkhidmatan penting. Sebahagian besar PKS yang lain pula perlu mencari alternatif termasuk rundingan dengan pekerja mengenai potongan gaji dan faedah (37%), pemberhentian pekerja (34%), mengehendkan perjalanan perniagaan (33%) dan bekerja dari rumah (33%).³

Kaji selidik ini juga menunjukkan akses kepada sumber kewangan selain daripada pinjaman komersial merupakan bantuan utama yang diperlukan bagi mengembalikan semula momentum pertumbuhan PKS seperti sebelum krisis. Bantuan ini termasuk pinjaman mudah, potongan cukai korporat dan perniagaan serta penglibatan agensi kerajaan khusus yang memberi tumpuan kepada PKS. Selain itu, antara bantuan lain yang diperlukan adalah khidmat nasihat mengenai penyusunan semula dan model baharu perniagaan, mengenal pasti bidang perniagaan baharu dan akses kepada platform dalam talian. Justeru, inisiatif seperti program subsidi upah, pemberian enam bulan moratorium secara automatik ke atas pinjaman, perkhidmatan internet percuma dan kemudahan bantuan khas merupakan langkah yang paling berkesan daripada semua inisiatif di bawah pakej rangsangan ekonomi. Program lain yang turut memberi manfaat termasuk diskaun bil elektrik dan skim kredit mikro.

Sokongan dan bantuan yang diterima dijangka membolehkan sejumlah 72% PKS kembali beroperasi seperti biasa dalam tempoh setahun. Walau bagaimanapun, selebihnya memerlukan lebih dari setahun bagi menstabilkan perniagaan. Sungguhpun demikian, sebahagian PKS masih mengalami kesukaran memulakan semula perniagaan disebabkan oleh kekurangan permintaan, kekangan modal, masalah rantaian bekalan dan pematuhan prosedur operasi standard (SOP).

Melangkah ke Hadapan

Memandangkan kewujudan PKS signifikan dalam ekonomi, setiap krisis yang berlaku pasti akan mempengaruhi pelbagai sektor serta pertumbuhan ekonomi secara keseluruhan. Oleh yang demikian, kemampanan dan daya tahan PKS perlu sentiasa diperkukuh. Justeru, antara inisiatif yang boleh meningkatkan daya tahan PKS dalam menghadapi sebarang krisis termasuk mempercepat pendigitalan, mengguna pakai perancangan kewangan strategik dan meningkatkan keupayaan penjenamaan.

Mempercepat Pendigitalan

Adaptasi pendigitalan dalam ekonomi mampu menjadikan PKS lebih berdaya saing dan berdaya tahan. Walaupun begitu, kesediaan perniagaan di Malaysia mengguna pakai teknologi digital lebih rendah berbanding penggunaan oleh Kerajaan dan penduduk secara keseluruhan. Terdapat hanya 62% perniagaan yang menggunakan rangkaian internet, 46% mempunyai jalur lebar tetap dan 18% memiliki laman web (Bank Dunia, 2018). Kaji selidik yang dijalankan oleh Association of Small & Medium Enterprises, Singapura (2018) mendapati PKS yang menggunakan pendigitalan memperoleh purata pertumbuhan pendapatan sebanyak 26%. Pendigitalan dapat membantu perniagaan untuk lebih memahami kehendak pelanggan, mengukur keberkesanan kempen pemasaran, meningkatkan kecekapan operasi perniagaan, menambah baik produk dan memperkasa pekerja.

³ Angka tidak semestinya berjumlah 100% disebabkan pelbagai pilihan jawapan oleh responden.

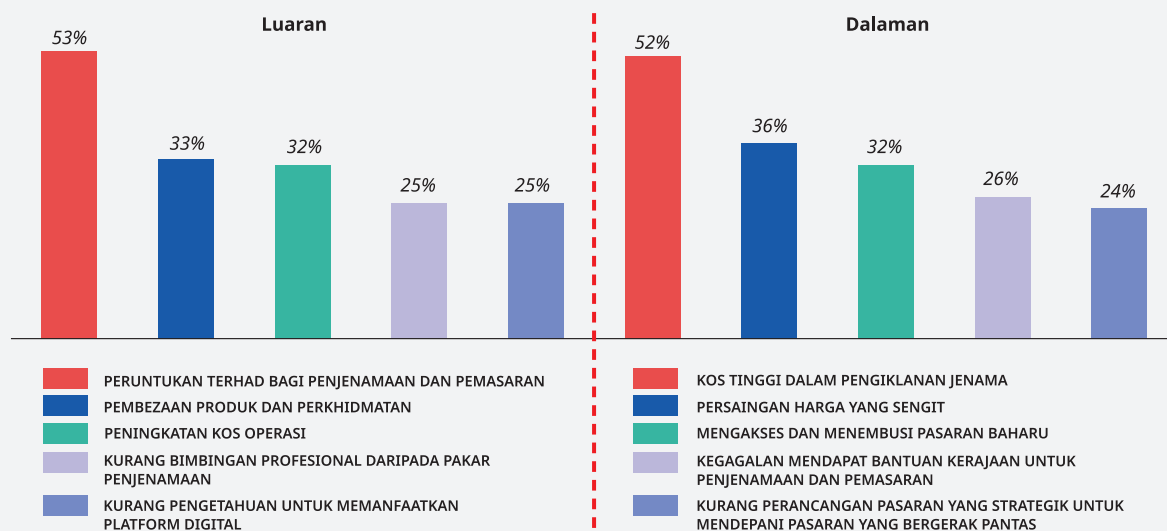
Mengguna Pakai Perancangan Kewangan Strategik

Menurut kaji selidik oleh Bank Negara Malaysia (2018), lebih 70% daripada keperluan pembiayaan PKS diperoleh melalui sumber dalaman atau simpanan peribadi dan selebihnya daripada bank serta institusi pembangunan kewangan dan mikro kredit. Kebanyakan PKS kurang kesedaran dan pengetahuan dalam perancangan belanjawan secara berkesan dan cekap termasuk mendapatkan sumber pembiayaan alternatif. Berdasarkan kajian Kee-Luen et al. (2013), perancangan kewangan strategik melibatkan proses yang mana PKS merangka strategi untuk kekal bersaing dan respon terhadap persekitaran perniagaan yang dinamik. Usaha ini secara tidak langsung boleh meningkatkan daya saing serta seterusnya prestasi perniagaan. Justeru, dapatan kajian mengesahkan perancangan kewangan strategik akan meningkatkan prestasi perniagaan serta kadar kejayaan PKS.

Meningkatkan Keupayaan Penjenamaan

Pada masa kini, PKS tempatan hanya menyumbang 18% daripada jumlah eksport disebabkan oleh kekurangan pengetahuan mengenai akses pasaran dan kesediaan dalam mengeksport. Menurut Bizsphere Online Review (2017), cabaran dalaman utama yang dihadapi oleh PKS disebabkan ketidakcukupan dana bagi tujuan penjenamaan dan pemasaran manakala cabaran luaran utama berpunca dari kos yang tinggi dalam pengiklanan jenama (Rajah 3.3.3.). Proses pengkomersialan menjadi lebih sukar berikutan jenama produk yang kurang dikenali serta sumber terhad bagi meluaskan jangkauan pasaran (Walsh, et al., 2017). Oleh itu, terdapat keperluan bagi PKS untuk mengguna pakai kaedah kos efektif melalui pendekatan berorientasikan teknologi untuk pengkomersialan produk.

RAJAH 3.3.3. Lima Cabaran Utama untuk Mempromosi Jenama ke Tahap Seterusnya

Nota: Angka tidak semestinya terjumlah 100% disebabkan pelbagai pilihan jawapan oleh responden
Sumber: Bizsphere Online Review, 2017

Kesimpulan

Pandemik COVID-19 telah mendedahkan masalah sebenar yang dihadapi oleh PKS dalam menjalankan perniagaan. Intervensi Kerajaan yang tepat pada masanya melalui pakej PRIHATIN dan PRIHATIN PKS+ dijangka dapat membantu PKS untuk kekal berdaya tahan dalam persekitaran perniagaan yang mencabar. Pandemik ini juga telah mewujudkan kebiasaan baharu dalam amalan perniagaan termasuk penggunaan model perniagaan digital, orientasi semula rantai bekalan dan memenuhi perubahan dalam tingkah laku pengguna. Sehubungan itu, PKS perlu meningkatkan keupayaan dan kapasiti supaya lebih berdaya tahan, cekap dan fleksibel dalam menghadapi sebarang ketidaktentuan.

Walaupun bagaimanapun, sektor pembuatan dijangka meningkat sebanyak 2.4% pada separuh kedua 2020 berikutan aktiviti perindustrian kembali beroperasi sejajar dengan pelonggaran PKP secara berperingkat. Bagi industri berorientasikan eksport, segmen E&E diunjur bertambah baik berikutan peningkatan permintaan produk komputer dan elektronik. Produk kimia dan getah dijangka terus mencatat pertumbuhan tinggi berikutan peningkatan permintaan produk sarung tangan getah dan farmaseutikal. Bagi industri berorientasikan domestik, segmen produk makanan dan kelengkapan pengangkutan dijangka kembali pulih disokong oleh permintaan yang lebih tinggi. Secara keseluruhan, sektor pembuatan dijangka menguncup sebanyak 3% pada 2020.

Sektor pembuatan dianggarkan pulih sebanyak 7% pada 2021 dipacu oleh peningkatan stabil dalam industri berorientasikan eksport dan domestik. Segmen E&E dijangka melonjak selari dengan transformasi digital berikutan BDR dan komunikasi secara maya telah menjadi sebahagian daripada amalan kerja baharu. Peningkatan permintaan litar bersepadu, memori dan cip mikro dalam pasaran semikonduktor global akan terus menyokong segmen ini. Pengeluaran produk kimia dan getah dijangka meningkat dengan ketara selari dengan permintaan lebih tinggi bagi produk pembasmi kuman dan pembersih serta sarung tangan getah. Selari dengan pemulihan semula ekonomi, produk berkaitan pengguna akan menerima manfaat daripada pendapatan boleh guna isi rumah yang tinggi manakala produk berkaitan pembinaan akan disokong oleh projek infrastruktur utama dan perumahan mampu milik.

Sektor Pertanian

Subsektor kelapa sawit kembali pulih

Sektor **pertanian** menguncup sebanyak 3.9% pada separuh pertama 2020 disebabkan oleh pertumbuhan subsektor kelapa sawit dan getah yang lebih rendah berikutan gangguan bekalan. Subsektor kelapa sawit telah mula terjejas sebelum penularan

pandemik disebabkan oleh cuaca kering dan pengurangan penggunaan baja pada 2019 oleh pekebun kecil. Subsektor getah juga merosot berikutan cuaca yang tidak menentu di samping harga getah yang rendah. Sektor pertanian terus terjejas berikutan pelaksanaan PKP yang menyebabkan penurunan pengeluaran dalam kebanyakan subsektor. Sektor ini diunjur kembali pulih sebanyak 1.4% pada separuh kedua 2020 dipacu oleh pemulihan semula dalam subsektor kelapa sawit. Pengeluaran subsektor ternakan dan pertanian lain juga dijangka meningkat disokong oleh permintaan yang stabil bagi barangan makanan terutamanya semasa musim perayaan. Sehubungan itu, sektor pertanian diunjur mencatat penguncupan sebanyak 1.2% pada 2020.

Sektor pertanian dijangka meningkat sebanyak 4.7% pada 2021 terutamanya disokong oleh peningkatan pengeluaran minyak sawit dan getah. Subsektor kelapa sawit dijangka kembali pulih berikutan peningkatan permintaan global khususnya dari China dan India. Harga minyak sawit mentah (CPO) diunjur stabil dengan permintaan yang lebih tinggi berikutan pemulihan operasi hotel, restoran dan katering serta mandat biodiesel yang lebih tinggi di Indonesia dan Malaysia.

JADUAL 3.4. Nilai Ditambah Sektor Pertanian, 2019 – 2021
(pada harga malar 2015)

	BAHAGIAN (%)	PERUBAHAN (%)		
	2020 ²	2019	2020 ²	2021 ³
Kelapa sawit	37.6	1.5	-1.3	5.9
Getah	2.4	6.1	-18.9	6.0
Ternakan	16.1	6.3	4.0	5.7
Pertanian lain ¹	27.4	3.9	4.9	4.6
Perikanan	11.5	-0.7	-5.2	2.9
Perhutanan dan pembalakan	5.0	-8.6	-21.8	-3.0
Pertanian	100.0	2.0	-1.2	4.7

¹ Termasuk padi, buah-buahan, sayur-sayuran, kelapa, tembakau, teh, bunga, lada, koko dan nanas

² Anggaran

³ Unjuran

Nota: Jumlah angka mungkin berbeza disebabkan pembundaran
Sumber: Jabatan Perangkaan dan Kementerian Kewangan Malaysia

SISIPAN 3.1

Kepentingan Sektor Komoditi kepada Ekonomi Malaysia

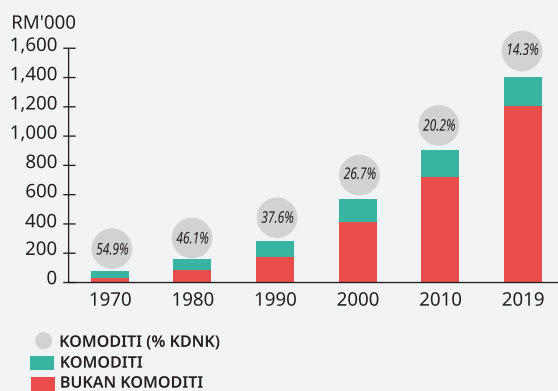
Pengenalan

Sektor komoditi¹ terus memainkan peranan penting dalam ekonomi Malaysia. Walau bagaimanapun, sumbangan sektor komoditi semakin berkurang kerana tumpuan telah beralih daripada aktiviti hulu kepada kepelbagaian aktiviti hiliran. Sektor ini juga mudah terjejas terutamanya disebabkan oleh volatiliti permintaan dan penawaran global. Rencana ini menilai sumbangan sektor komoditi kepada pertumbuhan ekonomi menggunakan metodologi input-output dan model Dynamic Computable General Equilibrium (CGE).

Sumbangan Sektor Komoditi

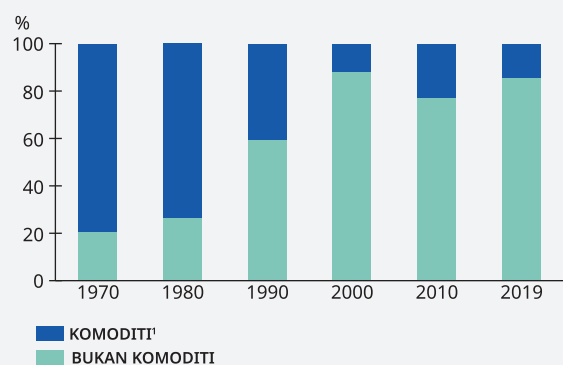
Pada 1970, sektor komoditi menyumbang 54.9%² daripada Keluaran Dalam Negeri Kasar (KDNK) atau RM43.2 bilion (pada harga 2015) (Rajah 3.1.1.). Sektor ini merangkumi hampir 80% daripada jumlah eksport terutamanya disumbangkan oleh getah dan bijih timah (Rajah 3.1.2.). Walau bagaimanapun, beberapa dekad berikutnya minyak dan gas (O&G) serta kelapa sawit telah menggantikan getah dan bijih timah sebagai komoditi utama. Pada 2019, walaupun nilai sektor komoditi telah meningkat kepada RM203 bilion namun sumbangan kepada KDNK telah menurun kepada 14.3%. Pengurangan ini disebabkan oleh pertumbuhan pesat sektor pembuatan semasa fasa perindustrian pada pertengahan 1980-an. Sumbangan sektor ini terus berkurang pada 1990-an berikutan transformasi ekonomi yang dipacu oleh sektor perkhidmatan. Walaupun sektor komoditi merangkumi peratusan yang kecil kepada KDNK, namun sektor ini telah mengimbangi kesan kejutan luar kepada ekonomi terutamanya ketika krisis pada 1998, 2009 dan yang terbaharu pandemik COVID-19.

RAJAH 3.1.1. Nilai dan Sumbangan Sektor Komoditi dan Bukan Komoditi

Sumber: Unit Perancang Ekonomi, Jabatan Perdana Menteri

RAJAH 3.1.2. Sumbangan Sektor Komoditi dan Bukan Komoditi kepada Jumlah Eksport

¹ Tidak termasuk aktiviti hiliran berkaitan komoditi

Sumber: Jabatan Perangkaan dan Perbadanan Pembangunan Perdagangan Luar Malaysia

¹ Merangkumi komoditi pertanian serta minyak dan gas.

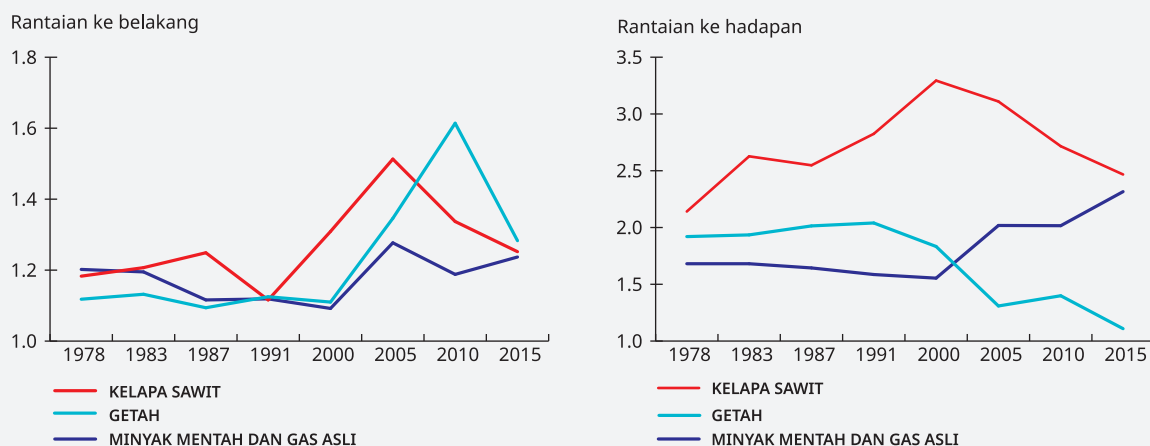
² Data backcast oleh Unit Perancang Ekonomi, Jabatan Perdana Menteri.

Menilai Sumbangan Sektor Komoditi

Berdasarkan analisis input-output, terdapat tiga trend utama dalam rantai³ ke hadapan dan ke belakang bagi sektor komoditi. Pertama, terdapat peningkatan secara berperingkat dalam rantai ke hadapan untuk kelapa sawit dan O&G sejak 2000. Peningkatan ini menunjukkan perubahan komposisi dalam komoditi tersebut semasa peralihan kepada aktiviti hiliran bernilai tambah lebih tinggi dalam industri berasaskan sumber yang merangkumi 44.3% daripada sektor pembuatan. Pengeluaran minyak sawit mentah digunakan terutamanya oleh industri minyak dan lemak serta pembuatan makanan haiwan manakala output O&G digunakan oleh industri petroleum bertapis, kimia asas, perdagangan borong dan runcit serta kenderaan bermotor. Evolusi aktiviti hiliran selaras dengan Pelan Induk Perindustrian (IMP) bertujuan memastikan sektor pembuatan termasuk industri berasaskan sumber kekal sebagai pemacu pertumbuhan penting. Walau bagaimanapun, rantai ke hadapan bagi industri getah kekal rendah berikutan peningkatan penggunaan getah sintetik untuk pengeluaran sarung tangan.

Bagi trend kedua, semua komoditi tersebut mempunyai rantai ke belakang yang lebih tinggi dalam tempoh 2000 – 2015 berbanding 1978 – 1991. Keadaan ini menunjukkan industri yang semakin berkembang memerlukan lebih banyak input daripada tiga komoditi tersebut bagi memenuhi permintaan daripada pelbagai industri hiliran (Rajah 3.1.3.). Ketiga, semua komoditi mempunyai rantai ke hadapan yang lebih besar berbanding dengan rantai ke belakang memandangkan sektor ini membekalkan bahan mentah asli kepada ekonomi. Hasil analisis ini selari dengan kajian oleh Valdés dan Foster (2010) yang menunjukkan komoditi pertanian mempunyai rantai ke hadapan yang lebih tinggi berbanding rantai ke belakang.

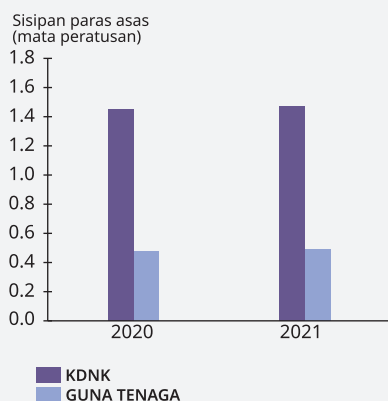
RAJAH 3.1.3. Rantaian dan Kesan Pengganda Industri Komoditi

³ Rantaian ke belakang merupakan hubungan antara industri dengan industri hulu untuk mendapatkan input. Rantaian ke hadapan merupakan hubungan antara industri dengan industri hiliran sebagai pembekal output (Miller & Blair, 2009).

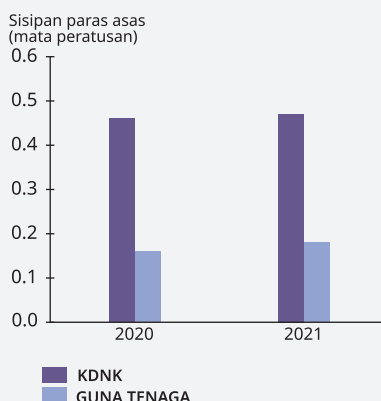
Seterusnya, model CGE digunakan untuk menilai sumbangan sektor komoditi kepada ekonomi. Hasil analisis menunjukkan dengan andaian peningkatan 10% produktiviti bagi industri O&G, kelapa sawit dan getah akan meningkatkan KDNK benar masing-masing sebanyak 1.5, 0.5 dan 0.03 mata peratusan (Rajah 3.1.4., 3.1.5. dan 3.1.6.). Selain itu, industri lain yang berkaitan dengan sektor komoditi tersebut seperti kejuruteraan awam, minyak dan lemak serta pemprosesan getah dijangka turut menerima manfaat. Penemuan CGE juga menunjukkan, industri yang paling banyak menjual produk pengguna dijangka turut mendapat keuntungan berikutan peningkatan pendapatan boleh guna isi rumah. Sebagai perbandingan kepada industri komoditi, peningkatan 10% produktiviti bagi industri seperti elektronik dianggarkan meningkatkan KDNK benar sebanyak 0.3 mata peratusan dan kimia asas sebanyak 0.12 mata peratusan. Sumbangan industri yang lebih rendah kepada KDNK berikutan kebergantungan yang tinggi terhadap import barangan pengantara.

RAJAH 3.1.4. Minyak Mentah dan Gas Asli

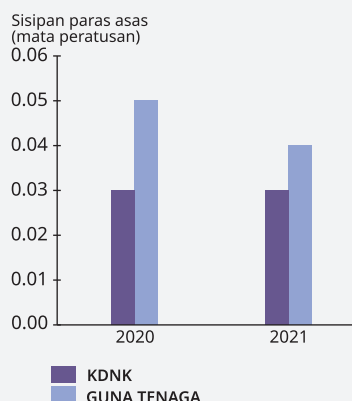

Sumber: Kementerian Kewangan Malaysia (anggaran)

RAJAH 3.1.5. Kelapa Sawit

RAJAH 3.1.6. Getah

Kesimpulan

Ekonomi Malaysia telah mengalami pertumbuhan pesat serta melalui transformasi struktur dalam tempoh empat dekad daripada ekonomi berasaskan pertanian kepada sektor perkhidmatan dan pembuatan sebagai pemacu pertumbuhan ekonomi. Walau bagaimanapun, sektor komoditi terus memainkan peranan penting dalam ekonomi melalui rantai antara sektor terutamanya dari segi rantai ke hadapan. Kepentingan sektor komoditi terutamanya disumbangkan melalui penekanan dalam meningkatkan aktiviti aliran berasaskan sumber. Sumbangan peningkatan produktiviti industri kelapa sawit dan O&G kepada KDNK lebih tinggi berbanding industri elektronik dan kimia asas yang menggunakan barangan import yang tinggi. Justeru, kolaborasi dalam penyelidikan dan pembangunan (R&D) antara industri dengan institusi penyelidikan perlu dipertingkatkan bagi menghasilkan lebih banyak produk bernilai tambah tinggi. Selaras dengan Revolusi Industri 4.0 (IR4.0), penggunaan teknologi seperti robotik, sensor dan Internet Benda (IoT) dijangka mampu meningkatkan produktiviti dan memastikan kemampanan sektor ini.

Subsektor getah dijangka melonjak berikutan peningkatan permintaan global bagi getah asli selari dengan pengembangan industri automotif. Pengeluaran ternakan dan pertanian lain serta perikanan juga dijangka meningkat disokong oleh pelbagai inisiatif Kerajaan dalam memodenkan subsektor agro makanan. Inisiatif ini termasuk integrasi teknologi pertanian seperti aplikasi agro-robotik, sensor, pertanian moden, dron, pembangunan data pertanian dan Internet Benda (IoT). Selain itu, usaha Kerajaan dalam meningkatkan pengeluaran makanan domestik untuk memastikan jaminan bekalan makanan dijangka terus mengekalkan kemampanan pertumbuhan subsektor ini.

Sektor Perlombongan

Permintaan lebih tinggi mendorong pertumbuhan 2021

Sektor **perlombongan** mencatat penguncupan dua digit sebanyak 11% pada separuh pertama 2020 kesan daripada kemerosotan permintaan global berikutan penutupan perniagaan serta pengurangan aktiviti perjalanan dan pengangkutan. Prestasi sektor ini diburukkan lagi dengan penutupan sementara beberapa fasiliti minyak dan gas (O&G) bagi tujuan penyelenggaraan. Pandemik COVID-19 telah menyebabkan penurunan permintaan yang mengakibatkan fasiliti penyimpanan tidak dapat menampung lebih minyak mentah dengan harga minyak mentah Brent mencatat harga terendah USD17.32 setong pada 21 April 2020, sebelum kembali stabil sekitar USD40 setong. Sektor perlombongan dijangka terus menyusut pada separuh kedua 2020 disebabkan oleh kerja penyelenggaraan yang sedang dilaksanakan dan prospek pertumbuhan yang lemah berikutan ketidakpastian ekonomi dan geopolitik serta ketegangan perdagangan. Sehubungan itu, sektor perlombongan dijangka menguncup sebanyak 7.8% pada 2020. Walau bagaimanapun, prestasi sektor ini dijangka pulih sebanyak 4.1% pada 2021 disokong oleh pemulihan permintaan global bagi minyak mentah dan kondensat serta gas asli cecair (LNG). Harga minyak mentah Brent diunjur meningkat secara purata kepada USD42 setong pada 2021 dan kembali pulih ke paras pra-pandemik dalam jangka sederhana.

Sektor Pembinaan

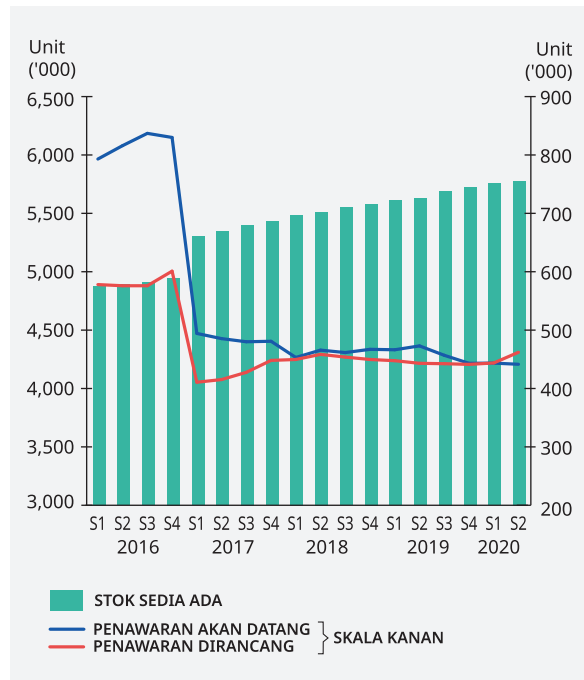
Segmen kejuruteraan awam memacu pemulihan

Sektor **pembinaan** merosot sebanyak 25.9% pada separuh pertama 2020 dan dijangka menguncup sebanyak 11.8% pada separuh kedua dengan semua segmen mengalami kejatuhan yang ketara. Pada masa yang sama, isu harta tanah tidak terjual yang berpanjangan terus menjejaskan prestasi sektor ini. Walau bagaimanapun, subsektor kejuruteraan awam dan aktiviti pembinaan khas dijangka bertambah baik secara berperingkat disokong oleh pelbagai langkah di bawah pakej rangsangan ekonomi. Secara keseluruhan, sektor ini diunjur menguncup sebanyak 18.7% pada 2020.

Sektor pembinaan dijangka kembali pulih sebanyak 13.9% pada 2021 berikutan penyambungan semula dan langkah mempercepat projek infrastruktur utama serta projek perumahan mampu milik. Subsektor kejuruteraan awam akan terus menjadi pemacu utama sektor pembinaan. Antara projek infrastruktur utama termasuk projek Transit Aliran Massa Laluan 2 (MRT2), Transit Aliran Ringan Laluan 3 (LRT3), Lebuhraya Pesisiran Pantai Barat (WCE) dan Transit Aliran Ringan Bayan Lepas (LRT) serta Lebuhraya Pan Borneo dan Lebuhraya Pesisir Pantai di Sarawak. Projek utiliti termasuk Loji Rawatan Air Langat 2, Empangan Hidroelektrik Baleh dan Program Grid Bekalan Air Sarawak (Fasa 1).

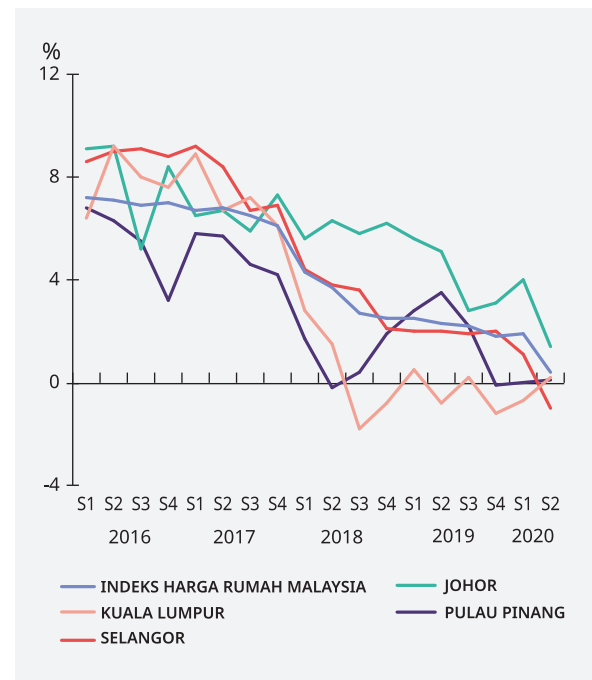
Subsektor kediaman diunjur bertambah baik disokong oleh pelbagai langkah yang diambil oleh Kerajaan bagi menangani isu harta tanah tidak terjual. Antara langkah tersebut termasuk lanjutan HOC, pengecualian CKHT, pengenalan skim RTO serta pengurangan ambang pemilikan asing. Prestasi subsektor bukan kediaman dijangka meningkat secara marginal disokong oleh projek komersial dalam pembinaan termasuk Pusat Bandar Bukit Bintang, Pusat Bandar Cyberjaya, Forest City dan Malaysia Vision Valley 2.0.

RAJAH 3.3. Penunjuk Penawaran Harta Tanah Kediaman

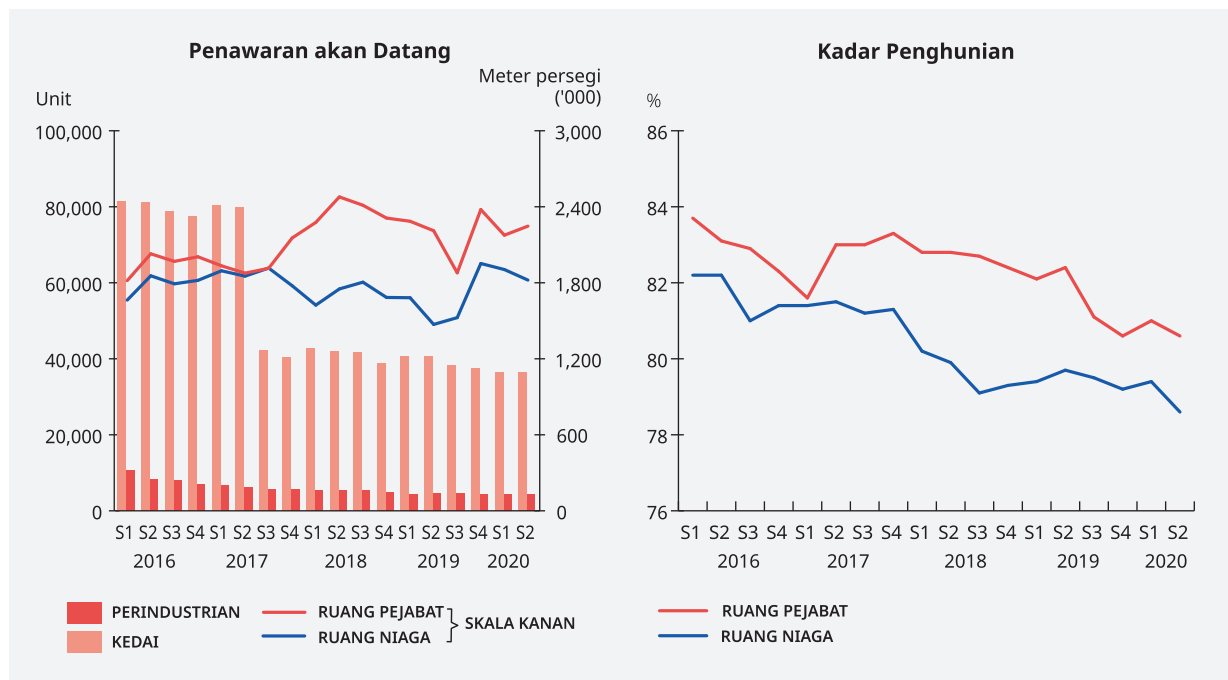
Sumber: Pusat Maklumat Harta Tanah Negara

RAJAH 3.4. Indeks Harga Rumah Malaysia (% perubahan)

Sumber: Pusat Maklumat Harta Tanah Negara

RAJAH 3.5. Penunjuk Penawaran Harga Tanah Bukan Kediaman

Sumber: Pusat Maklumat Harga Tanah Negara

Permintaan Domestik

Permintaan domestik memacu pemulihan

Permintaan domestik dijangka menguncup sebanyak 3% pada 2020 dengan penyusutan perbelanjaan sektor swasta sebanyak 3.2% dan perbelanjaan sektor awam 2.1%. Pada separuh pertama 2020, permintaan domestik merosot dengan ketara sebanyak 7.7% berikutan langkah sekatan pergerakan untuk membendung penularan pandemik COVID-19. Walau bagaimanapun, pengumuman pelbagai pakej rangsangan ekonomi dan pembukaan semula aktiviti ekonomi secara berperingkat dijangka dapat mengembalikan keyakinan pelabur dan pengguna pada separuh kedua 2020. Justeru, permintaan domestik dijangka kembali meningkat kepada 1.5% dalam tempoh tersebut dan seterusnya berkembang sebanyak 6.9% pada 2021.

Penggunaan swasta menguncup 6% pada separuh pertama 2020 disebabkan oleh pelaksanaan PKP. Walau bagaimanapun, perbelanjaan isi rumah dijangka meningkat pada separuh kedua 2020 berikutan pelaksanaan pelbagai pakej rangsangan ekonomi bertujuan menyokong isi rumah dan perniagaan. Inisiatif tersebut termasuk

JADUAL 3.5. KDNK mengikut Permintaan Agregat, 2019 – 2021
(pada harga malar 2015)

	BAHAGIAN (%)	PERUBAHAN (%)		
	2020 ²	2019	2020 ²	2021 ³
Permintaan domestik	95.5	4.3	-3.0	6.9
Perbelanjaan swasta	76.6	6.2	-3.2	7.0
Penggunaan	61.1	7.6	-0.7	7.1
Pelaburan	15.5	1.6	-11.7	6.7
Perbelanjaan awam	18.9	-2.8	-2.1	6.7
Penggunaan	13.0	2.0	1.6	2.0
Pelaburan	6.0	-10.8	-9.3	16.9
Sektor luar¹	5.5	9.7	-24.9	4.1
Eksport	57.8	-1.3	-13.4	8.7
Import	52.3	-2.5	-11.9	9.2
KDNK	100.0	4.3	-4.5	6.5 – 7.5

¹ Barangan dan perkhidmatan bukan faktor

² Anggaran

³ Unjuran

Nota: Jumlah angka mungkin berbeza disebabkan pembundaran dan tidak termasuk komponen perubahan dalam stok

Sumber: Jabatan Perangkaan dan Kementerian Kewangan Malaysia

moratorium pembayaran balik pinjaman, opsyen pengurangan sementara caruman pekerja dalam Kumpulan Wang Simpanan Pekerja (KWSP) dan diskaun bil elektrik serta kadar faedah yang rendah. Sehubungan itu, penggunaan swasta diunjur kembali pulih sebanyak 4.2% pada separuh kedua dan mengimbangi keseluruhan aktiviti penggunaan yang merekodkan penguncupan marginal sebanyak 0.7% pada 2020.

Penggunaan swasta dijangka meningkat 7.1% pada 2021 terutamanya disokong oleh pendapatan boleh guna lebih tinggi berikutan aktiviti ekonomi domestik yang memberangsangkan, pendapatan eksport yang kukuh, dasar kewangan akomodatif, pelanjutan tempoh pelepasan cukai penjagaan anak dan pasaran saham yang menggalakkan. Prospek pekerjaan yang lebih baik hasil daripada peningkatan aktiviti ekonomi yang lebih meluas dan inisiatif bagi menangani isu kebolehpasaran juga dijangka menyumbang kepada pertumbuhan dalam perbelanjaan isi rumah. Sementara itu, jangkaan pemulihan dalam industri berkaitan pelancongan susulan pemberian insentif cukai ke atas perbelanjaan pelancongan domestik oleh isi rumah turut memberikan sokongan tambahan kepada perbelanjaan sektor swasta. Seiring dengan peralihan pesat negara ke arah pendigitalan, ketersediaan pelbagai platform e-dagang yang lebih meluas dan pengaplikasian teknologi 5G akan memudahkan cara aktiviti ekonomi.

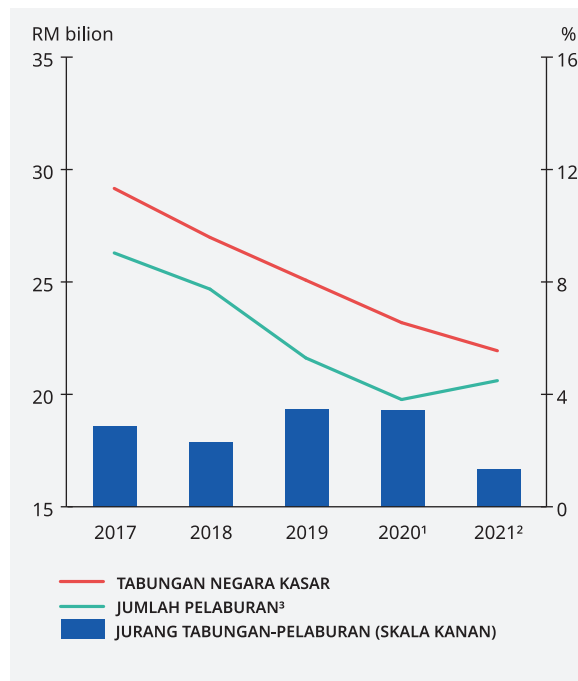
Pelaburan swasta dijangka menguncup 11.7% pada 2020 selepas merosot dengan ketara sebanyak 15.2% pada separuh pertama 2020. Penguncupan yang signifikan tersebut disebabkan oleh permintaan yang lemah dan mudah tunai yang ketat berikutan penutupan perniagaan selama beberapa minggu berikutan pelaksanaan PKP dan ketidakpastian pasaran kewangan. Walau bagaimanapun, pelaburan swasta dijangka mencatat penguncupan lebih kecil sebanyak 7.8% pada separuh kedua 2020 berikutan pelaksanaan pelbagai inisiatif untuk merancak dan mencergaskan aktiviti perniagaan. Antara inisiatif tersebut termasuk penubuhan dana untuk menyokong pendigitalan terutamanya kepada PKS serta insentif percukaian bagi menarik pelaburan langsung asing (FDI) dan bantuan untuk menyokong perniagaan. Di samping itu, inisiatif MalaysiaMudah (#MyMudah) dan penubuhan Unit Penyelarasan dan Kemajuan

Projek (PACU) akan mengurangkan birokrasi untuk memudah cara operasi perniagaan dan memacu aktiviti pelaburan swasta. Justeru, dengan pelaksanaan dasar tersebut dan kesan limpahan daripada suntikan fiskal, pelaburan swasta dijangka melonjak sebanyak 6.7% pada 2021.

Pelaburan awam diunjur menguncup 9.3% pada 2020 disebabkan oleh perbelanjaan modal lebih rendah terutamanya pada separuh pertama 2020. Perbelanjaan pelaburan awam menyusut 24.2% dalam tempoh tersebut dan dijangka meningkat secara berperingkat pada separuh kedua. Unjuran ini disokong oleh pelaksanaan dan penyegeraan pelaburan dalam infrastruktur seperti projek berskala kecil di bawah pakej rangsangan ekonomi dan Pelan Gentian Optik dan Kesalinghubungan Negara (NFCP). Perbelanjaan pembangunan (DE) Kerajaan Persekutuan terus memberi keutamaan kepada pelaburan yang mempunyai kesan pengganda yang tinggi dan nilai faedah terbaik. Peruntukan DE sebanyak RM59 bilion secara purata dalam tempoh 2020 – 2021 terus bertumpu terutamanya bagi menggalakkan pembangunan lestari dan merapatkan jurang infrastruktur antara bandar dengan luar bandar serta meningkatkan taraf hidup rakyat. Pelaksanaan projek utama termasuk menaik taraf beberapa lapangan terbang serta pembinaan hospital dan Landasan Berkembar Lembah Klang Fasa 1 (KVDT 1). Penerusan semula projek berkaitan pengangkutan yang berskala besar seperti MRT2, LRT3, Sistem Transit Rapid (RTS) dan Lebuh raya Pan Borneo juga akan meningkatkan pelaburan awam. Syarikat awam dijangka terus melabur dalam projek baharu dan sedia ada antara lain termasuk pembangunan projek berkaitan O&G, penaiktarafan aktiviti berkaitan pendigitalan dan pembinaan loji janakuasa tenaga. Inisiatif tersebut dijangka menyokong pelaburan awam yang diunjur berkembang sebanyak 16.9% pada 2021.

Penggunaan awam diunjur meningkat 1.6% pada 2020 didorong oleh perbelanjaan lebih tinggi untuk emolument bagi memenuhi keperluan kakitangan di sektor kritikal. Pertumbuhan penggunaan awam sebanyak 3.6% pada separuh pertama 2020 terutamanya disokong oleh pelaksanaan pakej rangsangan ekonomi. Penggunaan awam dijangka berkembang 2% pada 2021 dengan

RAJAH 3.6. Jurang Tabungan-Pelaburan (% daripada PNK)

¹ Anggaran

² Unjuran

³ Termasuk perubahan dalam stok

Sumber: Jabatan Perangkaan dan Kementerian Kewangan Malaysia

Kerajaan terus menambah baik penyampaian perkhidmatan awam dan mengoptimumkan perbelanjaan.

Pendapatan negara kasar (PNK) dalam harga semasa dijangka menyusut 3.7% pada 2020 berikutan aktiviti ekonomi yang perlahan. Tabungan negara kasar (TNK) juga dianggar berkurang sebanyak 11% kepada RM328.3 bilion dengan sebahagian besar tabungan disumbangkan oleh sektor swasta. Jurang tabungan-pelaburan diunjur mencatat lebih sebanyak RM48.5 bilion berikutan kadar kejatuhan jumlah pelaburan yang lebih perlahan berbanding tabungan.

Pada 2021, PNK dijangka kembali meningkat sebanyak 7.8% kepada RM1.53 trilion manakala TNK pula berkembang sebanyak 2% kepada RM335 bilion. Jurang tabungan-pelaburan pada 2021 dianggar mencatat lebih yang lebih rendah berjumlah RM20.3 bilion. Walau bagaimanapun, lebih tersebut akan terus menyediakan mudah tunai yang mencukupi bagi membiayai aktiviti ekonomi domestik dan diguna pakai untuk pelaburan jangka masa panjang yang produktif.

RENCANA 3.4

Ekonomi Bayangan di Malaysia

Pendahuluan

Ekonomi bayangan atau *shadow economy* (SE) wujud di seluruh dunia. Walau bagaimanapun, tiada definisi dan metodologi standard untuk mengukur aktiviti ini dalam Keluaran Dalam Negeri Kasar (KDNK) memandangkan sifatnya yang tersembunyi. Selain daripada SE, terdapat pelbagai istilah turut digunakan seperti ekonomi pasaran gelap, *non-observed economy*, ekonomi tersembunyi dan ekonomi informal (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2017). Selain itu, SE merangkumi semua pengeluaran barang dan perkhidmatan yang sah berdasarkan pasaran yang sengaja disembunyikan daripada pihak berkuasa awam untuk mengelakkan pembayaran cukai dan caruman keselamatan sosial serta mengelak daripada pematuhan terhadap standard pasaran buruh dan keperluan pentadbiran (Schneider, 2011).

Penglibatan dalam SE didorong oleh kos yang lebih tinggi dalam pengambilan pekerja secara sah termasuk beban cukai dan caruman sosial serta peraturan untuk mengawal aktiviti ekonomi (Schneider, 2011). Peningkatan kadar peratusan individu bekerja sendiri kepada jumlah tenaga buruh juga menyumbang kepada saiz SE (Dell'Anno, 2004). Walaupun bekerja sendiri merekodkan jumlah yang tinggi di kebanyakan negara, golongan ini berkemungkinan tidak mendapat manfaat daripada kontrak formal (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2009). Justeru, maklumat mengenai saiz SE penting bagi membolehkan kerajaan membuat keputusan dasar untuk mengurangkan pengelakan cukai (Medina & Schneider, 2018). Penganggaran SE juga akan menjadi panduan kepada kerajaan untuk meningkatkan perlindungan keselamatan sosial dalam kalangan isi rumah berpendapatan rendah dan penganggur.

Banyak kajian telah menganggar saiz SE di Malaysia menggunakan pelbagai metodologi. Dengan menggunakan model Multiple Indicators Multiple Causes (MIMIC) dan Currency Demand Approach (CDA), Medina dan Schneider (2019) telah menganggar saiz purata SE di Malaysia sebanyak 31% daripada KDNK dalam tempoh 1991 – 2017. Rencana ini menganggarkan saiz SE di Malaysia dalam tempoh 1990 – 2019 menggunakan metodologi yang sama. Di samping itu, rencana ini mengetengahkan faktor utama dan amalan terbaik yang dilaksanakan di pelbagai negara untuk meminimumkan aktiviti SE. Dalam konteks ini, SE didefinisikan sebagai kegiatan ekonomi yang sah dan produktif namun tidak dilaporkan kepada pihak berkuasa untuk mengelak dari undang-undang, pembayaran cukai dan caruman perlindungan sosial.¹

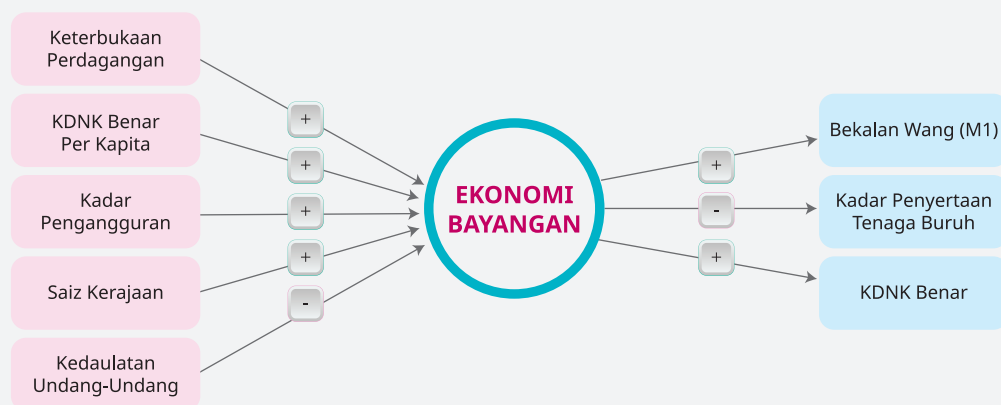
Menganggar Ekonomi Bayangan

Terdapat dua langkah dalam penganggaran SE. Pertama, model MIMIC digunakan untuk menganggar saiz relatif SE. Model ini diterbitkan daripada pemodelan persamaan berstruktur atau *structural equation modelling* (SEM) bagi mengesahkan pengaruh pemboleh ubah penyebab serta impak SE terhadap indikator ekonomi makro. Kedua, CDA digunakan untuk menganggar saiz sebenar SE di Malaysia berdasarkan saiz relatif SE dalam tempoh 1990 – 2019. Saiz SE bergantung kepada pelbagai pemboleh ubah. Anggaran MIMIC menggunakan pemboleh ubah penyebab SE yang merangkumi keterbukaan perdagangan, KDNK benar per kapita, kadar pengangguran, saiz kerajaan dan kedaulatan undang-undang. Impak SE terhadap penunjuk ekonomi makro pula dapat dilihat menerusi bekalan wang (M1), kadar penyertaan tenaga buruh dan KDNK benar.

¹ Sebarang pendapatan yang dikurangkan serta tidak dilaporkan dan diisytiharkan di Malaysia dianggap sebagai pengelakan cukai (Akta Cukai Pendapatan Malaysia, 1967 dan Cukai Perkhidmatan, 1975).

Model ini menunjukkan bahawa keterbukaan perdagangan, KDNK benar per kapita dan saiz kerajaan merupakan faktor kepada peningkatan saiz SE. Beberapa kajian mendapati KDNK benar per kapita dan keterbukaan perdagangan mempunyai hubungan negatif dengan saiz SE. Walau bagaimanapun, pemboleh ubah tersebut mempunyai hubungan positif dengan saiz SE di Malaysia yang menjelaskan bahawa peningkatan KDNK benar per kapita atau keterbukaan perdagangan akan meningkatkan saiz SE. Hubungan yang sama juga dapat dilihat dalam kalangan negara maju. Hubungan positif dengan KDNK benar per kapita terjadi apabila sesebuah ekonomi telah mencapai nilai ambang KDNK benar per kapita tertentu atau apabila ekonomi tersebut semakin maju (Wu & Schneider, 2019). Di samping itu, keterbukaan perdagangan yang tinggi menggambarkan halangan perdagangan yang minimum. Oleh yang demikian, perniagaan atau individu akan mudah terlibat dalam perdagangan tidak sah (International Chamber of Commerce, 2017).

RAJAH 3.4.1. Pemboleh ubah Penyebab dan Penunjuk Ekonomi Makro bagi Ekonomi Bayangan di Malaysia

Sumber: Kementerian Kewangan Malaysia (anggaran)

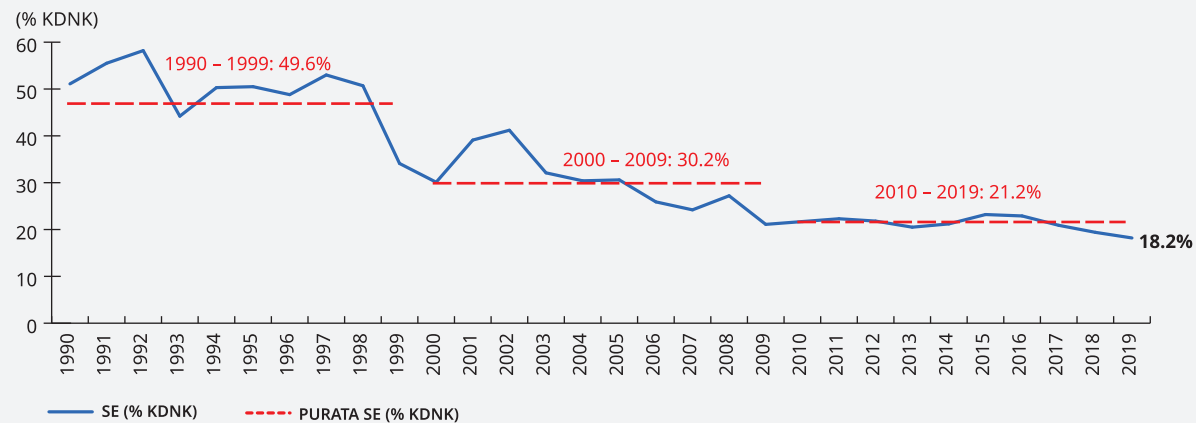
Peraturan ketat mempunyai pengaruh besar terhadap kos majikan dan insentif pekerja dalam pasaran buruh. Di kebanyakan negara Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), kos buruh yang tinggi merupakan faktor utama kenaikan kadar pengangguran dan seterusnya menyumbang kepada peningkatan saiz SE. Peningkatan ini berlaku disebabkan ramai penganggur terlibat dalam SE. Kadar penyertaan tenaga buruh dalam ekonomi sebenar mungkin jatuh disebabkan semakin ramai individu bekerja dalam sektor tersembunyi (Schneider & Enste, 2000). Namun begitu, prospek pekerjaan lebih baik dalam pasaran tenaga buruh dijangka mengecilkan saiz SE.

Hubungan positif wujud antara SE dan saiz kerajaan yang merupakan proksi kepada bebanan percukaian secara tidak langsung (Schneider et al., 2010). Saiz kerajaan yang lebih besar dikaitkan dengan kerenah birokrasi lebih tinggi dan seterusnya mendorong sebahagian syarikat untuk beroperasi dalam pasaran gelap (Goel et al., 2017). Sebaliknya, saiz SE mengecil apabila kualiti institusi secara keseluruhan dan kedaulatan undang-undang bertambah baik. Pertiagaan juga cenderung untuk beroperasi dalam pasaran gelap bukan untuk mengelak dari cukai yang tinggi tetapi untuk mengurangkan bebanan peraturan (Friedman et al., 2000).

Kegiatan SE yang meningkat dijangka melonjakkan permintaan terhadap mata wang. Perkara ini berlaku disebabkan oleh transaksi SE cenderung dilakukan dalam bentuk tunai atau mata wang kripto yang sukar dikesan. Transaksi tersembunyi dilakukan secara tunai bagi mengelakkan jejak transaksi dikesan oleh pihak berkuasa (Tanzi, 2002). Sehubungan itu, M1 yang lebih tinggi mencerminkan peningkatan saiz SE.

Rencana ini menganggarkan saiz SE di Malaysia secara purata pada 33.7% daripada KDNK dari 1990 – 2019. Saiz SE berkurangan dari tahun ke tahun dengan saiz SE berada dalam lingkungan 50% daripada KDNK dalam tempoh 1990 – 1999 seperti yang ditunjukkan pada Rajah 3.4.2. Saiz SE terus mengecil sekitar 30% dalam tempoh 2000 – 2009 sebelum mencatat lebih kurang 21% dalam tempoh 2010 – 2019. Pada 2019, saiz SE merekodkan 18.2% daripada KDNK.

RAJAH 3.4.2. Saiz Ekonomi Bayangan di Malaysia, 1990 – 2019

Sumber: Kementerian Kewangan Malaysia (anggaran)

Amalan Terbaik untuk Membendung Ekonomi Bayangan

Pentadbir cukai di seluruh dunia telah meningkatkan usaha bagi mengenal pasti dan mengurangkan saiz SE. Perkongsian data antara agensi dan analisis amat penting dalam pengesanan SE. Sebagai contoh, New Zealand menyediakan nombor pengenalan cukai ketika pendaftaran kelahiran bagi setiap bayi baru lahir. Australian Taxation Office pula membenarkan pembayar cukai untuk pra isi penyata cukai pendapatan dengan maklumat seperti gaji, faedah dan insurans kesihatan dengan data yang diperoleh secara langsung daripada majikan, bank dan syarikat insurans. Di Singapura, agensi hasil dalam negeri memperoleh maklumat daripada rekod kenderaan dan Central Provident Fund Board untuk membantu menentukan sama ada sesebuah syarikat aktif atau dormant (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2017).

Pembayaran elektronik dan transaksi tanpa tunai di Nigeria telah dilaksanakan untuk menghadkan aktiviti ekonomi yang tidak diisytiharkan dengan mengurangkan dan menghapuskan secara berperingkat pembayaran tunai yang tidak direkodkan (Yusuf & Agbi, 2018). Liberalisasi pasaran buruh juga merupakan antara langkah yang dilaksanakan untuk mengurangkan SE. Contohnya Denmark yang memiliki model “flexicurity” yang terkenal iaitu perniagaan diberi fleksibiliti untuk merekrut dan memecat pekerja. Pada masa yang sama, model ini meningkatkan keselamatan bagi individu yang kehilangan pekerjaan dengan menyediakan faedah pengangguran, latihan semula dan bantuan mencari pekerjaan (Packard et al., 2012).

Melangkah ke Hadapan

Teknologi canggih dapat membantu mengurangkan saiz SE dan aktiviti pengelakan cukai. Kemunculan ekonomi perkongsian dan ekonomi gig membolehkan peralihan daripada transaksi tunai kepada digital dan mewujudkan jejak digital. Perkongsian data antara agensi kerajaan seperti pendaftaran harta tanah

dan kenderaan serta pengenalan nombor pengenalan cukai akan memberikan maklumat mengenai corak perbelanjaan individu dan perniagaan. Justeru, kerajaan dapat menganalisis pengumpulan data secara berkesan dan membolehkan kegiatan penipuan cukai dikenal pasti. Platform pengagihan bantuan kerajaan juga dapat dimanfaatkan untuk mendaftar entiti perniagaan dalam sektor informal.

Kerajaan akan mempergiat usaha untuk menjadikan pekerjaan di sektor formal lebih menguntungkan seperti meningkatkan kecekapan dalam pasaran buruh dan memudahkan prosedur pematuhan cukai dengan penerimgunaan teknologi yang lebih meluas. Usaha akan diteruskan untuk memperluas dan memperkukuh kedaulatan undang-undang dan penguatkuasaan berbanding meningkatkan jumlah peraturan.

Kesimpulan

Memandangkan SE mengurangkan saiz sebenar sesebuah ekonomi, rencana ini menggunakan pakai model MIMIC dan pendekatan CDA untuk menganggarkan saiz SE di Malaysia dari 1990 – 2019. Walaupun analisis menunjukkan bahawa saiz SE mencatatkan trend penurunan, namun kewujudan SE masih signifikan dan menjejaskan pembangunan ekonomi yang inklusif. Situasi ini mengurangkan potensi kutipan hasil cukai yang lebih tinggi bagi membiayai projek pembangunan seperti penjagaan kesihatan, pendidikan dan pengangkutan awam. Justeru, langkah menanda aras amalan terbaik perlu diadaptasi demi mengurangkan saiz SE. Langkah ini boleh dilaksanakan melalui pengaplikasian teknologi canggih dan perkongsian data lebih meluas dalam kalangan agensi kerajaan serta memberi penekanan lebih tinggi kepada pematuhan undang-undang dan penguatkuasaan lebih ketat.

Sektor Luar Negeri

Pemulihan berterusan

Eksport

Pertumbuhan **eksport kasar** diunjur merosot sebanyak 5.2% pada 2020 disebabkan oleh gangguan bekalan global akibat krisis yang tidak pernah berlaku sebelum ini. Eksport barangan pembuatan dijangka menguncup 3.8% disebabkan oleh permintaan lebih rendah untuk produk E&E yang diunjur menyusut sebanyak 3.8% dan bukan E&E 3.7%. Walau bagaimanapun, eksport barangan pertanian dijangka meningkat sebanyak 0.7% disokong oleh minyak sawit dan produk pertanian berasaskan minyak sawit. Eksport minyak sawit diunjur berkembang 5.6% didorong oleh permintaan yang lebih tinggi terutamanya

dari China, India dan Belanda. Pengecualian duti eksport ke atas CPO, minyak sawit kernel serta minyak sawit bertapis, diluntur dan dinyahbau (RBD) dijangka turut menyokong eksport minyak sawit. Walau bagaimanapun, terimaan eksport getah asli dijangka merosot sebanyak 20.1% pada 2020. Eksport barangan perlombongan diunjur terus berkurang sebanyak 21.8% disebabkan oleh penguncupan eksport petroleum mentah sebanyak 27.6% dan LNG 15.7%. Permintaan perlahan dalam aktiviti global bagi perindustrian, pelancongan dan pengangkutan serta penurunan harga merupakan penyebab utama penyusutan eksport barangan perlombongan.

Eksport kasar dijangka kembali pulih sebanyak 2.7% pada 2021 berikutan pemulihan perdagangan dan rangkaian bekalan global. Eksport barangan pembuatan dijangka kembali pulih sebanyak 2.5% disokong oleh

JADUAL 3.6. Perdagangan Luar Negeri, 2019 – 2021

	RM JUTA			PERUBAHAN (%)		
	2019	2020 ¹	2021 ²	2019	2020 ¹	2021 ²
Jumlah perdagangan	1,844,483	1,738,477	1,805,749	-2.1	-5.7	3.9
Eksport kasar	995,072	943,761	968,793	-0.8	-5.2	2.7
<i>antaranya:</i>						
Pembuatan	840,586	808,851	828,862	0.4	-3.8	2.5
Pertanian	65,958	66,441	69,381	-1.6	0.7	4.4
Perlombongan	81,520	63,771	65,118	-9.3	-21.8	2.1
Import kasar	849,411	794,716	836,956	-3.5	-6.4	5.3
<i>antaranya:</i>						
Barangan modal	100,179	87,642	100,219	-10.9	-12.5	14.3
Barangan pengantara	467,211	437,406	460,280	1.1	-6.4	5.2
Barangan penggunaan	74,155	74,718	76,967	1.5	0.8	3.0
Imbangan dagangan	145,661	149,045	131,838	17.7	2.3	-11.5

¹ Anggaran² Unjuran

Nota: Jumlah angka mungkin berbeza disebabkan pembundaran

Sumber: Jabatan Perangkaan, Perbadanan Pembangunan Perdagangan Luar Malaysia dan Kementerian Kewangan Malaysia

JADUAL 3.7. Eksport Kasar, Januari – Ogos 2019 dan 2020

	RM JUTA		PERUBAHAN (%)		BAHAGIAN (%)	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Pembuatan	553,834	533,378	1.7	-3.7	84.1	85.9
Pertanian	44,212	43,960	-1.6	-0.6	6.7	7.1
Perlombongan	55,591	40,463	-1.9	-27.2	8.4	6.5
Lain-lain ¹	4,940	2,841	-31.9	-42.5	0.8	0.5
Eksport kasar	658,576	620,642	0.8	-5.8	100.0	100.0

¹ Termasuk sisa dan bahan buangan emas; pakaian terpakai; dan urus niaga khas tidak disenarai

Nota: Jumlah angka mungkin berbeza disebabkan pembundaran

Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia dan Perbadanan Pembangunan Perdagangan Luar Malaysia

peningkatan permintaan untuk produk E&E dan bukan E&E. Permintaan yang lebih tinggi bagi semikonduktor, kelengkapan peralatan telekomunikasi serta pemprosesan data automatik selari dengan transformasi digital dan penggunaan 5G di peringkat global dijangka dapat meningkatkan eksport E&E sebanyak 3%. Pada masa yang sama, eksport bukan E&E dijangka berkembang sebanyak 2.1% berikutan permintaan lebih tinggi untuk kimia dan produk kimia, produk getah serta barangan pembuatan logam.

Eksport barangan pertanian berkembang sebanyak 4.4% pada 2021 dipacu oleh peningkatan permintaan bagi minyak sawit dan produk pertanian berasaskan minyak sawit serta getah asli. Sejajar dengan pemulihan aktiviti ekonomi dunia serta peningkatan harga minyak mentah, terimaan eksport barangan perlombongan dijangka pulih sebanyak 2.1% disumbangkan oleh permintaan yang lebih tinggi daripada pasaran utama bagi minyak mentah (2%) dan LNG (2.2%).

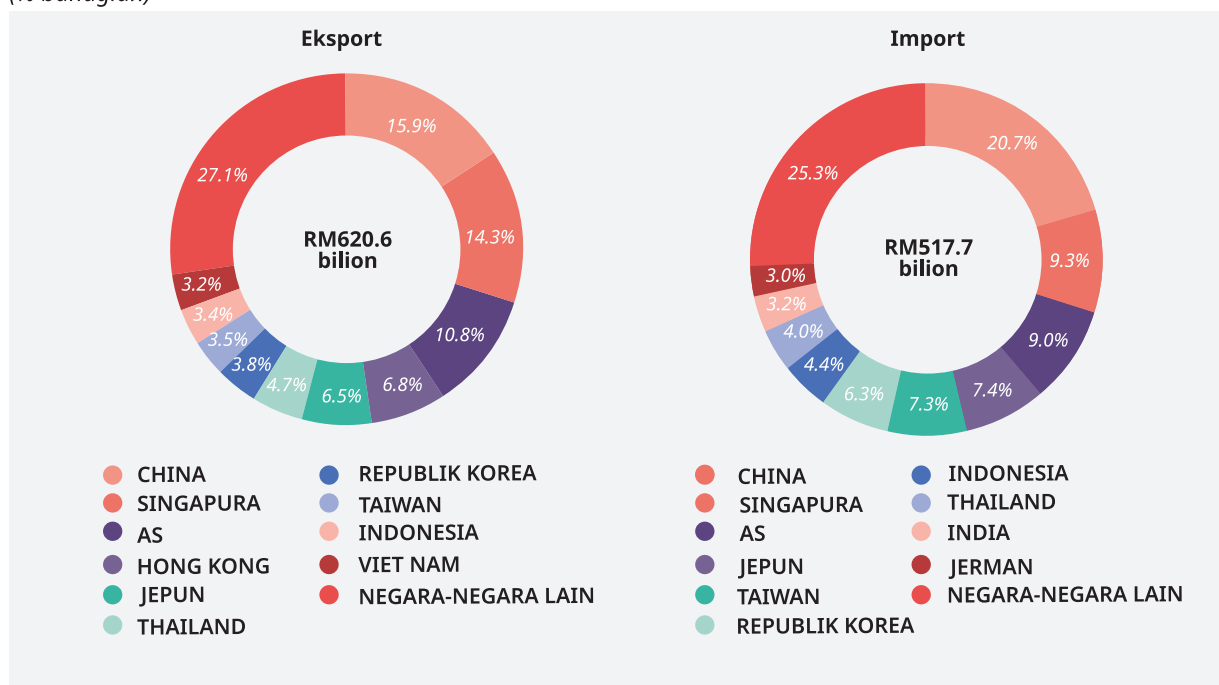
JADUAL 3.8. Eksport Barangan Pembuatan,
Januari – Ogos 2019 dan 2020

	RM JUTA		PERUBAHAN (%)		BAHAGIAN (%)	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
E&E	247,757	237,847	0.8	-4.0	44.7	44.6
Bukan E&E	306,077	295,531	2.4	-3.4	55.3	55.4
Produk petroleum	47,072	43,774	-4.4	-7.0	8.5	8.2
Kimia dan produk kimia	38,458	32,712	4.6	-14.9	6.9	6.1
Barangan optik dan saintifik	24,592	25,914	4.5	5.4	4.4	4.9
Jentera, kelengkapan dan peralatan	27,723	25,310	0.6	-8.7	5.0	4.7
Produk getah	16,779	23,351	-3.8	39.2	3.0	4.4
Barangan pembuatan logam	28,034	22,978	-7.6	-18.0	5.1	4.3
Produk besi dan keluli	14,472	15,706	48.0	8.5	2.6	2.9
Produk pembuatan berasaskan minyak sawit	16,020	13,769	5.1	-14.1	2.9	2.6
Barangan makanan diproses	14,024	13,719	11.8	-2.2	2.5	2.6
Kelengkapan pengangkutan	11,733	13,064	-4.2	11.3	2.1	2.4
Produk kayu	10,101	9,836	-2.5	-2.6	1.8	1.8
Tekstil, pakaian dan kasut	10,406	8,721	5.0	-16.2	1.9	1.6
Barangan pembuatan plastik	9,905	8,554	3.9	-13.6	1.8	1.6
Produk galian bukan logam	5,633	5,081	19.5	-9.8	1.0	1.0
Produk kertas dan pulpa	4,071	4,195	29.2	3.0	0.7	0.8
Barang kemas	4,712	2,286	9.0	-51.5	0.9	0.4
Minuman dan tembakau	2,274	1,629	5.5	-28.4	0.4	0.3
Produk pembuatan lain	20,067	24,933	0.4	24.2	3.6	4.7
Eksport barangan pembuatan	553,834	533,378	1.7	-3.7	100.0	100.0

Nota: Jumlah angka mungkin berbeza disebabkan pembundaran

Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia dan Perbadanan Pembangunan Perdagangan Luar Malaysia

RAJAH 3.7. Rakan Dagang 10 Teratas,
Januari – Ogos 2020
(% bahagian)

Nota: Jumlah angka mungkin berbeza disebabkan pembundaran

Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia dan Perbadanan Pembangunan Perdagangan Luar Malaysia

Import

Pada 2020, **import kasar** dijangka menguncup sebanyak 6.4% disebabkan oleh pengurangan import barangan pengantara dan barangan modal berikutan aktiviti ekonomi dan pelaburan yang lebih perlahan. Import kasar dijangka kembali pulih sebanyak 5.3% pada 2021 disokong oleh peningkatan dalam semua jenis import. Import barangan pengantara diunjur meningkat sebanyak 5.2% terutamanya

disebabkan oleh pengembangan dalam sektor pembuatan dan pembinaan. Pada masa yang sama, import barangan modal diunjur meningkat sebanyak 14.3% berikutan peningkatan aktiviti pelaburan dan penerusan projek strategik. Import barangan penggunaan dijangka meningkat sebanyak 3% dipacu oleh permintaan lebih tinggi daripada isi rumah berikutan pemulihan keyakinan pengguna dan peningkatan pendapatan.

JADUAL 3.9. *Import Kasar mengikut Penggunaan Akhir, Januari – Ogos 2019 dan 2020*

	RM JUTA		PERUBAHAN (%)		BAHAGIAN (%)	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Barangan modal	65,521	59,930	-13.4	-8.5	11.7	11.6
Barangan modal (kecuali alat kelengkapan pengangkutan)	59,712	62,221	-5.3	4.2	10.7	12.0
Kelengkapan pengangkutan (perindustrian)	5,809	-2,291	-53.9	-139.4	1.0	-0.4
Barangan pengantara	306,810	278,266	-0.1	-9.3	54.9	53.8
Makanan dan minuman, utama dan diproses, khusus untuk industri	12,173	13,182	3.5	8.3	2.2	2.5
Bahan api dan pelincir, utama, diproses dan lain-lain	39,293	32,403	7.0	-17.5	7.0	6.3
Bekalan perindustrian, utama, diproses dan t.d.t.l. ¹	143,404	125,442	1.2	-12.5	25.7	24.2
Alat ganti dan aksesori barangan modal dan kelengkapan pengangkutan	111,940	107,239	-4.2	-4.2	20.0	20.7
Barangan penggunaan	48,486	47,638	0.6	-1.7	8.7	9.2
Makanan dan minuman, utama dan diproses, khusus untuk isi rumah	20,071	21,464	5.2	6.9	3.6	4.1
Kelengkapan pengangkutan (bukan perindustrian)	689	562	32.1	-18.4	0.1	0.1
Barangan pengguna lain	27,725	25,611	-3.0	-7.6	5.0	4.9
Barangan tahan lama	6,359	5,800	-6.7	-8.8	1.1	1.1
Barangan separa tahan lama	8,881	7,980	-12.6	-10.1	1.6	1.5
Barangan tidak tahan lama	12,486	11,832	7.5	-5.2	2.2	2.3
Lain-lain	24,766	12,871	32.0	-48.0	4.4	2.5
Eksport semula	112,961	118,960	-14.4	5.3	20.2	23.0
Import kasar	558,543	517,665	-4.0	-7.3	100.0	100.0

¹ Tidak disenarai di tempat lain

Nota: Jumlah angka mungkin berbeza disebabkan pembundaran
Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia

Imbangan Pembayaran

Lebih akaun semasa **imbangan pembayaran** mengecil kepada RM17.1 bilion atau 2.6% daripada PNK pada separuh pertama 2020. Pengurangan ini disebabkan oleh penurunan lebih akaun barangan serta defisit akaun pendapatan yang lebih rendah. Pada separuh kedua 2020, lebih akaun semasa diunjur meningkat kepada RM31.4 bilion atau 4.1% daripada PNK berikutan peningkatan dalam lebih akaun barangan serta defisit yang lebih rendah dalam akaun pendapatan. Secara keseluruhan, lebih akaun semasa pada 2020 dijangka mengecil kepada RM48.5 bilion atau 3.4% daripada PNK. Pengurangan ini terutamanya disebabkan oleh peningkatan defisit dalam akaun perkhidmatan meskipun lebih dalam akaun barangan meningkat dan defisit dalam akaun pendapatan lebih rendah.

Akaun barangan diunjur mencatat peningkatan lebih yang tinggi sebanyak RM130.9 bilion berikutan eksport melebihi import. Akaun perkhidmatan dijangka mencatat peningkatan

defisit berjumlah RM50.3 bilion terutamanya disebabkan oleh pengurangan terimaan dalam akaun perjalanan dan pengangkutan. Akaun perjalanan dijangka mencatat defisit sebanyak RM10.9 bilion untuk pertama kali sejak 1989 disebabkan oleh penurunan signifikan ketibaan pelancong berikutan penutupan sempadan antarabangsa bagi mengawal penularan pandemik COVID-19. Defisit akaun pengangkutan diunjur mencatat RM26.8 bilion disebabkan oleh pendapatan yang lebih rendah daripada bayaran caj fret, tambang penumpang syarikat penerbangan, caj lapangan terbang dan pelabuhan seperti pendaratan dan parkir pesawat, dok kapal serta pengendalian kargo yang disediakan oleh syarikat domestik. Akaun perkhidmatan lain dijangka mencatat defisit lebih rendah disebabkan oleh pengurangan aliran keluar bagi pembayaran perkhidmatan pembinaan, kewangan serta penyelenggaraan dan pembaikan.

Akaun pendapatan primer diunjur mencatat defisit lebih rendah sebanyak RM23.7 bilion pada 2020 terutamanya disebabkan oleh

JADUAL 3.10. *Akaun Semasa Imbangan Pembayaran, 2019 – 2021*
(RM juta)

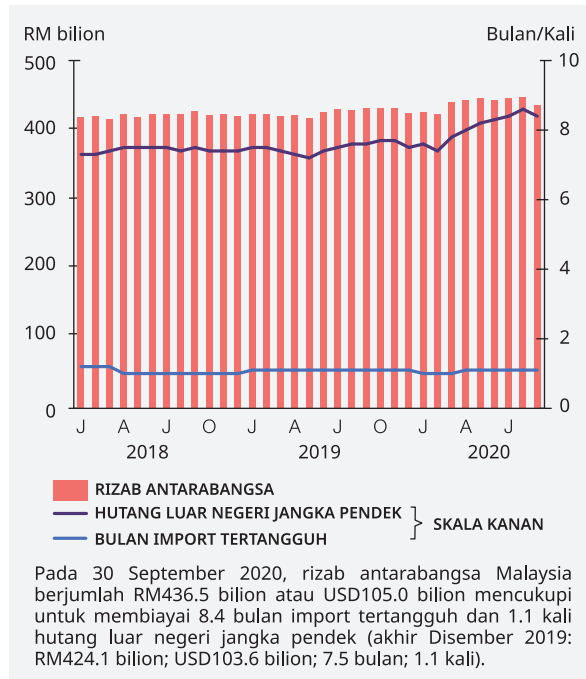
	2019			2020 ¹			2021 ²		
	TERIMAAN	BAYARAN	BERSIH	TERIMAAN	BAYARAN	BERSIH	TERIMAAN	BAYARAN	BERSIH
Imbangan barangan dan perkhidmatan	985,283	872,871	112,412	842,053	761,454	80,599	916,286	833,823	82,463
Barangan	815,470	692,136	123,334	750,424	619,538	130,886	778,135	664,804	113,331
Perkhidmatan	169,814	180,735	-10,922	91,629	141,916	-50,287	138,151	169,019	-30,868
Pengangkutan	21,669	47,572	-25,903	14,962	41,805	-26,843	20,333	52,509	-32,176
Perjalanan	82,114	51,296	30,818	12,414	23,283	-10,868	53,468	35,495	17,973
Perkhidmatan lain	66,030	81,868	-15,837	64,252	76,829	-12,576	64,350	81,015	-16,665
Pendapatan primer	64,851	105,118	-40,267	56,516	80,202	-23,686	62,804	104,362	-41,558
Pampasan pekerja	6,784	15,906	-9,122	6,308	14,565	-8,257	6,809	15,351	-8,542
Pendapatan pelaburan	58,067	89,212	-31,145	50,208	65,637	-15,429	55,995	89,011	-33,016
Pendapatan sekunder	16,897	38,191	-21,294	26,118	34,575	-8,458	17,522	38,150	-20,628
Imbangan akaun semasa	1,067,031	1,016,181	50,850	924,686	876,231	48,455	996,612	976,335	20,277
% daripada PNK			3.5			3.4			1.3

¹ Anggaran

² Unjuran

Nota: Jumlah angka mungkin berbeza disebabkan pembundaran

Sumber: Jabatan Perangkaan dan Kementerian Kewangan Malaysia

RAJAH 3.8. Rizab Antarabangsa

Sumber: Bank Negara Malaysia

pembayaran lebih rendah kepada pelabur langsung asing di Malaysia berikutan prestasi sektor pembinaan dan pembuatan yang perlahan. Pembayaran bagi pendapatan pelaburan dijangka mencatat penurunan sebanyak RM65.6 bilion. Pampasan pekerja dijangka mencatat defisit lebih kecil berikutan penurunan pembayaran yang menunjukkan aktiviti ekonomi domestik lebih perlahan.

Aliran keluar akaun pendapatan sekunder terutamanya kiriman wang keluar dijangka merosot kepada RM34.6 bilion berikutan pendapatan pekerja asing yang terjejas semasa PKP. Aliran masuk akaun pendapatan sekunder juga dijangka meningkat kepada RM26.1 bilion berikutan penerimaan *one-off* yang menyumbang kepada defisit lebih rendah sebanyak RM8.5 bilion dalam akaun pendapatan sekunder.

Akaun kewangan mencatat aliran keluar bersih sebanyak RM33.1 bilion disebabkan oleh aliran keluar bersih pelaburan portfolio yang lebih tinggi serta aliran masuk bersih lebih rendah dalam akaun pelaburan langsung dan derivatif kewangan. Walaupun dalam keadaan

pandemik, FDI mencatat aliran masuk bersih sebanyak RM8.6 bilion pada separuh pertama tahun ini dan disalurkan terutamanya dalam sektor pembuatan dan perlombongan serta segmen kewangan dan insurans/takaful. Pelaburan langsung ke luar negeri oleh syarikat Malaysia mencatat aliran keluar bersih yang lebih rendah sebanyak RM6.5 bilion. Aliran keluar ini disalurkan terutamanya dalam sektor perlombongan diikuti segmen kewangan dan insurans/takaful serta maklumat dan komunikasi.

Lebih akaun semasa dijangka lebih rendah pada 2021 sebanyak RM20.3 bilion atau 1.3% daripada PNK selari dengan pengembangan dalam aktiviti perindustrian serta pelaburan domestik. Akaun barangan diunjur mencatat lebih RM113.3 bilion disokong oleh pemulihan secara berperingkat dalam aktiviti perdagangan global. Defisit akaun perkhidmatan dijangka mengecil kepada RM30.9 bilion selaras dengan lebih akaun perjalanan. Akaun perjalanan dijangka bertambah baik berikutan aktiviti pelancongan yang beransur pulih. Terimaan akaun perjalanan diunjur meningkat kepada RM53.5 bilion didorong oleh peningkatan ketibaan pelancong serta perbelanjaan per kapita yang melebihi perbelanjaan residen berkunjung ke luar negeri untuk tujuan percutian, perniagaan dan keagamaan.

Bayaran kasar bagi perkhidmatan pengangkutan dijangka meningkat kepada RM52.5 bilion disebabkan oleh kebergantungan berterusan terhadap perkhidmatan pengangkutan asing di samping pengembangan dalam aktiviti perdagangan. Terimaan kasar juga dijangka meningkat kepada RM20.3 bilion disokong oleh peningkatan pendapatan perjalanan udara serta pengendalian kargo dan perkhidmatan penghantaran yang disediakan oleh syarikat domestik. Akaun perkhidmatan lain dijangka mencatat defisit lebih tinggi selaras dengan peningkatan pembayaran berikutan perkembangan dalam sektor pembuatan dan pembinaan.

Akaun pendapatan primer dijangka mencatat defisit lebih tinggi sebanyak RM41.6 bilion berikutan peningkatan dalam aktiviti pelaburan. Peningkatan defisit ini sejajar dengan

penghantaran balik keuntungan dan dividen oleh pelabur asing serta aliran keluar bersih bagi pampasan profesional asing yang dijangka lebih tinggi. Aliran keluar bersih dalam akaun pendapatan sekunder diunjur meningkat kepada RM20.6 bilion selaras dengan kiriman wang oleh pekerja asing melebihi aliran masuk berikutan jangkakan pemulihan aktiviti ekonomi domestik.

Harga

Tekanan inflasi kekal terkawal

Indeks Harga Pengguna (IHP) menyusut sebanyak 1% pada lapan bulan pertama 2020 dan trend ini dijangka berterusan sepanjang tahun. Penguncupan tersebut disebabkan oleh penurunan harga bahan api berikutan kejatuhan harga minyak mentah global dan diskaun bil elektrik sebagai sebahagian daripada langkah rangsangan ekonomi. Walau bagaimanapun, indeks teras meningkat sebanyak 1.2% mencerminkan permintaan

domestik kekal kukuh selaras dengan pembukaan semula aktiviti ekonomi secara berperingkat. Inflasi dijangka kembali kepada paras normal iaitu 2.5% pada 2021 selari dengan prospek ekonomi yang lebih baik dan harga minyak mentah lebih tinggi.

Indeks Harga Pengeluar (IHPR) berdasarkan pengeluaran tempatan merosot sebanyak 2.4% pada lapan bulan pertama 2020 dan dijangka kekal stabil berikutan kos input yang rendah. Kemerosotan ini disebabkan oleh harga komoditi dunia yang lebih rendah khususnya minyak mentah dan gas asli. Sementara itu, IHPR mengikut sektor merosot terutamanya disebabkan oleh penurunan ketara indeks sektor perlombongan (-32.7%) dan penyusutan dalam sektor lain iaitu bekalan air (-0.6%), pembuatan (-0.2%) serta bekalan elektrik dan gas (-0.2%). Walau bagaimanapun, indeks sektor pertanian, perhutanan dan perikanan mencatat peningkatan sebanyak 12.5%. Sejar dengan unjuran pemulihan ekonomi domestik dan global, IHPR dijangka mengukuh pada 2021.

JADUAL 3.11. Indeks Harga Pengguna, Januari - Ogos 2019 dan 2020 (2010 = 100)

	WAJARAN ¹	PERUBAHAN (%)		SUMBANGAN KEPADA PERTUMBUHAN IHP (MATA PERATUSAN)	
		2019	2020	2019	2020
IHP	100.0	0.5	-1.0	0.50	-1.00
Makanan dan minuman bukan alkohol	29.5	1.6	1.2	0.51	0.39
Minuman alkohol dan tembakau	2.4	1.6	0.2	0.05	0.01
Pakaian dan kasut	3.2	-2.4	-1.0	-0.06	-0.02
Perumahan, air, elektrik, gas dan bahan api lain	23.8	1.9	-1.0	0.44	-0.24
Hiasan, perkakasan dan penyelenggaraan isi rumah	4.1	1.3	0.3	0.05	0.01
Kesihatan	1.9	0.3	1.2	0.01	0.02
Pengangkutan	14.6	-3.6	-10.0	-0.51	-1.37
Komunikasi	4.8	0.0	1.6	0.00	0.06
Perkhidmatan rekreasi dan kebudayaan	4.8	0.6	0.7	0.03	0.03
Pendidikan	1.3	1.3	1.2	0.02	0.02
Restoran dan hotel	2.9	1.2	0.7	0.04	0.02
Pelbagai barangan dan perkhidmatan	6.7	-0.6	2.7	-0.04	0.17

¹ Berdasarkan Laporan Penyiasatan Perbelanjaan Isi Rumah 2016
Nota: Jumlah angka mungkin berbeza disebabkan pembundaran
Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia

JADUAL 3.12. Indeks Harga Pengeluar, Januari – Ogos 2019 dan 2020 (2010 = 100)

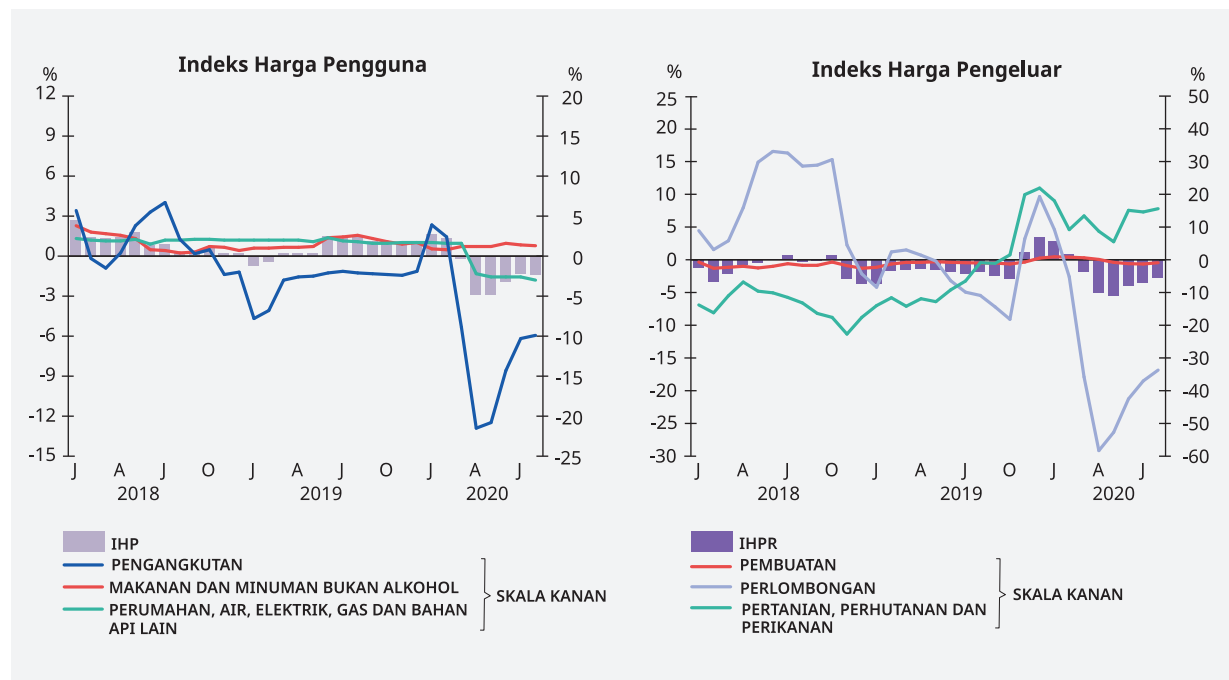
	WAJARAN ¹	PERUBAHAN (%)		SUMBANGAN KEPADA PERTUMBUHAN IHPR (MATA PERATUSAN)	
		2019	2020	2019	2020
IHPR	100.000	-2.0	-2.4	-1.96	-2.39
Pertanian, perhutanan dan perikanan	6.730	-10.3	12.5	-0.66	0.74
Perlombongan	7.927	-3.8	-32.7	-0.30	-2.50
Pembuatan	81.571	-1.1	-0.2	-0.92	-0.16
Bekalan elektrik dan gas	3.442	1.6	-0.2	0.06	-0.01
Bekalan air	0.330	-2.1	-0.6	-0.01	0.00
IHPR mengikut peringkat pemprosesan	100.000	-2.0	-2.4	-1.96	-2.39
Bahan mentah untuk diproseskan selanjutnya	16.410	-5.7	-12.4	-0.97	-2.04
Bahan perantaraan, bekalan dan komponen	56.119	-1.6	-0.3	-0.89	-0.16
Barang siap	27.471	0.2	0.3	0.05	0.08

¹ Berdasarkan Banci Ekonomi 2016

Nota: Jumlah angka mungkin berbeza disebabkan pembundaran

Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia

RAJAH 3.9. Trend IHP dan IHPR (% perubahan)

Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia

RENCANA 3.5

Hubungan Dinamik antara Indeks Harga Pengguna dengan Indeks Harga Pengeluar

Pengenalan

Indeks Harga Pengguna (IHP) mengukur perubahan peratus kos pembelian mengikut masa bagi “bakul”¹ tetap barangan dan perkhidmatan yang mewakili corak purata pembelian oleh sekumpulan penduduk pada sesuatu tempoh masa yang ditetapkan. Perubahan harga barangan yang berlaku dalam bakul ini adalah disebabkan oleh perubahan harga yang sebenarnya sahaja iaitu perubahan harga ini tidak berkaitan langsung dengan perubahan pada kuantiti atau kualiti barangan dan perkhidmatan tersebut. Sementara itu, Indeks Harga Pengeluar (IHPR) bagi pengeluaran tempatan merupakan indeks berasaskan output yang mengukur perubahan harga komoditi untuk jualan pasaran tempatan yang dinilai pada harga di kilang. Indeks ini mengukur purata perubahan harga yang dikenakan oleh pengeluar barangan dalam sesuatu industri pada bulan rujukan berbanding tempoh asas. Oleh itu, IHPR merupakan penunjuk ekonomi makro yang digunakan bagi memantau pergerakan harga output tempatan dan sering dilihat sebagai penunjuk awal kepada IHP (Jabatan Perangkaan Malaysia, 2020).

Berdasarkan kajian Clark (1995), IHPR boleh dipindahkan kepada IHP melalui kesan *pass-through*. Sementara itu, kajian ke atas ekonomi membangun (Sidaoui et al., 2010) dan ekonomi maju (Woo et al., 2018) menunjukkan terdapat hubungan jangka masa panjang antara IHP dengan IHPR yang dapat digunakan dalam mengunjurkan inflasi. Rencana ini menganalisis hubungan tersebut bagi tempoh Januari 2011 hingga Julai 2020² untuk memberi pemahaman mengenai jangkaan inflasi dan pengurusan dasar makroekonomi yang berkesan.

Perubahan harga dalam bakul tetap barangan dan perkhidmatan diukur melalui IHP yang turut digunakan sebagai proksi untuk inflasi. Bakul IHP di Malaysia terdiri daripada 12 kumpulan utama dengan 552 item yang menggunakan wajaran tetap. Kumpulan makanan dan minuman bukan alkohol (29.5%), perumahan, air, elektrik, gas dan bahan api lain (23.8%) dan pengangkutan (14.6%) membentuk wajaran terbesar sebanyak 67.9% dalam bakul IHP. Sementara itu, IHPR diukur berdasarkan peringkat pemprosesan dan mengikut lima sektor ekonomi. Majoriti wajaran IHPR di peringkat pemprosesan meliputi bahan perantaraan, bekalan dan komponen yang menyumbang 56.1%. Mengikut sektor pula, pembuatan (81.6%) dan perlombongan (7.9%) membentuk wajaran terbesar sebanyak 89.5%.

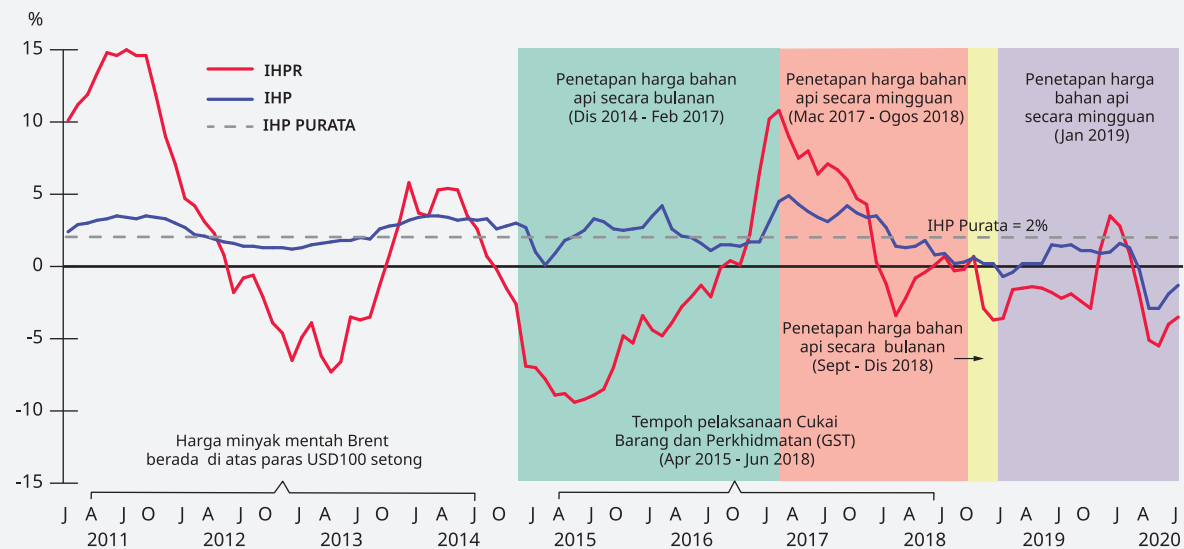
Trend IHP kekal stabil dan menunjukkan variasi yang lebih kecil berbanding IHPR dalam tempoh Januari 2011 hingga Julai 2020 (Rajah 3.5.1.). Sebaliknya, IHPR mencatatkan dua trend yang berbeza dalam tempoh yang sama. Dari Januari 2011 hingga Januari 2017, IHPR menunjukkan variasi yang lebih besar sebelum kembali stabil dan bergerak menghampiri trend IHP selepas penetapan harga bahan api secara mingguan.

Secara umumnya, kadar inflasi kekal rendah dan stabil. Kadar IHP berada di sekitar purata 2% manakala IHPR mencatat 0.6% dalam tempoh analisis. Walau bagaimanapun, terdapat tempoh tertentu yang mencatat kadar inflasi yang tinggi. Kadar tertinggi IHP adalah 4.9% pada Mac 2017 berikutan peralihan penetapan harga bahan api secara bulanan kepada mingguan. Penguncupan terbesar IHP pula dicatatkan pada April dan Mei 2020 iaitu -2.9% disebabkan oleh penggunaan swasta yang lemah pada suku kedua 2020. Hal ini disebabkan oleh pelaksanaan Perintah Kawalan Pergerakan untuk membendung penularan pandemik COVID-19. Sementara itu, IHPR mencatatkan kadar maksimum 15% pada Julai 2011 selaras dengan lonjakan harga purata minyak mentah dunia kepada USD116.46 setong. Kadar terendah IHPR pula dicatatkan pada Mei 2015 iaitu -9.4% disebabkan kejatuhan harga purata minyak mentah dunia kepada USD64.56 setong.

¹ “Bakul” merujuk kepada barangan dan perkhidmatan yang mempunyai kuantiti dan kualiti yang seakan-akan sama atau tidak berubah, mengandungi item yang boleh diukur secara berterusan dalam pasaran merentasi masa.

² Indeks tahun asas ditetapkan pada 2010 = 100.

RAJAH 3.5.1. Trend IHP dan IHPR Sepanjang Tempoh 10 Tahun

Sumber: Jabatan Perangkaan dan Kementerian Kewangan Malaysia

Metodologi

Hubungan antara IHP dengan IHPR dalam tempoh kajian ini dianalisis menggunakan *Threshold Vector Error Correction Model* (TVECM) dengan pelarasan *Momentum Threshold Autoregressive* (MTAR) (Enders & Granger, 1998; Woo et al., 2018). Pemboleh ubah IHP dan IHPR diubah kepada logaritma asli. Dalam siri masa tersebut, model kointegrasi MTAR telah digunakan dan diikuti oleh TVECM untuk mengukur pelarasan asimetri ke arah keseimbangan.

Penemuan

Hasil analisis membuktikan wujud hubungan dua hala antara IHP dengan IHPR. Oleh yang demikian, perubahan harga boleh dipindahkan daripada pengeluar kepada pengguna dan sebaliknya. Justeru, pendekatan yang berbeza diperlukan untuk mengatasi masalah inflasi, bergantung kepada sumber variasi harga. Berdasarkan analisis ini juga, pelarasan semula IHP ke bawah kepada keseimbangan jangka masa panjang akan memakan masa sekitar 9.1 bulan berbanding IHPR yang memakan masa sekitar 15.5 bulan. Sehubungan itu, lebih banyak usaha diperlukan untuk mengurangkan kesan terhadap IHPR kerana pelarasan semula ke bawah untuk kembali ke keseimbangan jangka masa panjang mengambil masa yang lebih lama.

JADUAL 3.5.1. Anggaran TVECM dengan Pelarasan MTAR

	PERUBAHAN IHP (ΔIHP)	PERUBAHAN IHPR ($\Delta IHPR$)
Kepantasan pelarasan	Pelarasan IHP ke bawah bagi mencapai semula keseimbangan mengambil masa sekitar 9.1 bulan .	Pelarasan IHPR ke bawah bagi mencapai semula keseimbangan mengambil masa sekitar 15.5 bulan .
	Pelarasan IHP ke atas bagi mencapai semula keseimbangan mengambil masa sekitar 11.6 bulan .	Pelarasan IHPR ke atas bagi mencapai semula keseimbangan mengambil masa sekitar 6.2 bulan .

Sumber: Kementerian Kewangan Malaysia (anggaran)

Cadangan

Berdasarkan penemuan ini, pelarasan IHPR kepada keseimbangan yang mengambil masa yang panjang perlu diberikan lebih perhatian. Sehubungan itu, usaha harus ditumpukan bagi mengatasi masalah ini supaya kos menjalankan perniagaan dan kesan *pass-through* dapat dikurangkan. Langkah untuk mengurangkan halangan kemasukan syarikat baharu terutamanya perusahaan kecil dan sederhana dapat meningkatkan jumlah keseluruhan pengeluar domestik seterusnya memastikan persekitaran pasaran yang lebih berdaya saing. Pengukuhan persaingan pasaran dan penambahan kapasiti pengeluaran domestik juga penting dalam meningkatkan penawaran agregat (Benkovskis, 2017). Selain itu, peraturan dan perundangan sedia ada perlu diperkukuh dan dikuatkuasakan dengan lebih tegas. Usaha ini bertujuan untuk mencegah amalan antipersaingan dan memastikan harga barangan keperluan kekal berpatutan bagi pengguna.

Kesimpulan

Analisis ini telah membuktikan wujud hubungan dua hala antara IHP dengan IHPR dalam tempoh yang dikaji. Penemuan ini menunjukkan masa yang diambil untuk pelarasan semula harga kepada keseimbangan jangka masa panjang berbeza bagi IHP dan IHPR. Perkara ini memberi gambaran bahawa terdapat ketidaksempurnaan dalam pasaran. Justeru, dasar pengurusan penawaran yang lebih efektif diperlukan bagi mengurangkan impak pindahan antara indeks tersebut. Pada masa yang sama, faktor tolakan kos dalam IHPR perlu dikenal pasti bagi mengurangkan kesan *pass-through* daripada pengeluar kepada pengguna.

Pasaran Buruh

Pasaran buruh menunjukkan tanda pemulihan

Pasaran buruh merosot pada separuh pertama 2020 disebabkan aktiviti ekonomi terjejas teruk berikutan pandemik COVID-19. Walaupun guna tenaga masih merekodkan prestasi positif dengan pewujudan 71,300 pekerjaan baharu, namun peningkatan tersebut hanya secara marginal 0.5% iaitu lebih rendah berbanding pertumbuhan tenaga buruh 1.5%. Dalam tempoh tersebut, sektor perkhidmatan merupakan sumber terbesar guna tenaga iaitu 63.3% daripada jumlah guna tenaga diikuti sektor pembuatan (16.8%) dan pertanian (11%). Kadar penyertaan tenaga buruh kekal menggalakkan iaitu 68.4%. Walau bagaimanapun, penutupan operasi perniagaan dan langkah penjimatan kos oleh firma berikutan pelaksanaan PKP telah melemahkan permintaan agregat. Akibatnya, pewujudan peluang pekerjaan lebih rendah berbanding tempoh pra-COVID-19. Situasi ini

mengakibatkan bilangan penganggur melonjak 30% dengan kadar pengangguran meningkat kepada 4.3% atau 670,200 orang.

Kesan negatif pandemik juga dapat dilihat melalui penunjuk pasaran buruh lain. Kekosongan jawatan merosot dengan ketara sebanyak 50.8% kepada 251,944. Walau bagaimanapun, jumlah pencari kerja aktif meningkat 16.9% kepada 277,840 dengan 2%

JADUAL 3.13. *Penunjuk Pasaran Buruh*

	('000)			PERUBAHAN (%)		
	H1 ¹	2020 ²	2021 ³	H1 ¹	2020 ²	2021 ³
Tenaga buruh	15,691.3	15,737.4	15,910.5	1.5	1.0	1.1
Guna tenaga	15,021.1	15,084.0	15,347.9	0.5	0.1	1.8
Pengangguran	670.2	653.5	562.6	(4.3)	(4.2)	(3.5)

¹ Januari hingga Jun 2020

² Anggaran

³ Unjuran

Nota: Angka dalam kurungan ialah kadar pengangguran
Sumber: Jabatan Perangkaan dan Kementerian Kewangan Malaysia

merupakan pendaftar baharu. Pemberhentian pekerja juga meningkat dengan ketara sebanyak 76.2% kepada 36,196 terutamanya dalam industri pembuatan dan industri berkaitan pelancongan berikutan penutupan perniagaan, pengecilan tenaga kerja dan masalah kewangan.

Namun demikian, kedudukan pasaran buruh dijangka pulih secara berperingkat pada separuh kedua 2020. Kadar pengangguran dijangka berkurang kepada 4.2% dengan lebih banyak peluang pekerjaan dalam ekonomi selaras dengan prospek ekonomi yang lebih baik. Sementara itu, jumlah penduduk bekerja dijangka mencapai 15.1 juta pada 2020 dan terus meningkat kepada 15.3 juta pada 2021 disokong oleh peningkatan permintaan domestik berikutan pemulihan kukuh dalam pertumbuhan ekonomi. Daripada 15.3 juta penduduk bekerja, 9.7 juta atau 63.3% dijangka bekerja dalam sektor perkhidmatan, 17.4% dalam sektor pembuatan dan 10.2% dalam sektor pertanian.

Produktiviti buruh yang diukur dari segi nilai ditambah per pekerja berkurang dengan ketara sebanyak 8.4% kepada RM84,138 pada separuh pertama 2020 disebabkan oleh penguncupan produktiviti dalam semua sektor ekonomi terutamanya pembinaan. Walau bagaimanapun, pengurangan produktiviti buruh dijangka menyederhana sebanyak 3.2% dan mencecah

RM90,900 pada 2020. Jangkaan pencapaian ini berikutan pelaksanaan pelbagai inisiatif dan program peningkatan kemahiran untuk menggalakkan penggunaan teknologi dalam industri di bawah pakej rangsangan ekonomi. Produktiviti sektor pertanian dijangka mencatat peningkatan 0.6% dengan pengurangan dalam sektor pembuatan (-1.4%) dan perkhidmatan (-3.6%). Pada 2021, produktiviti buruh dijangka meningkat semula sebanyak 4.9% dan mencapai RM95,400 disokong oleh pertumbuhan ekonomi yang kukuh khususnya dalam sektor perkhidmatan, pembuatan dan pembinaan.

Pekerja asing terus memainkan peranan penting dalam pasaran buruh Malaysia dan tidak terlepas daripada kesan pandemik COVID-19. Pada akhir Ogos 2020, bilangan pekerja asing berkemahiran rendah berdaftar berkurang kepada 1.7 juta dan bilangan ini dijangka kekal sepanjang tahun berikutan pemberhentian sementara pengambilan pekerja asing baharu dalam kebanyakan sektor. Sebahagian besar pekerja asing berasal dari Indonesia (34%), Bangladesh (28.3%) dan Nepal (15.3%). Sektor pembuatan menggaji paling ramai pekerja asing iaitu 35.5% diikuti sektor pembinaan (21.3%) dan perkhidmatan (15.2%). Walau bagaimanapun, peratusan pekerja asing berkemahiran rendah yang mencatat 11.1% masih di bawah had yang ditetapkan iaitu 15% daripada jumlah guna tenaga.

JADUAL 3.14. *Guna Tenaga mengikut Sektor*

	('000)			BAHAGIAN (%)		
	H1 ²	2020 ³	2021 ⁴	H1 ²	2020 ³	2021 ⁴
Pertanian, perhutanan dan perikanan	1,655.9	1,644.3	1,565.5	11.0	10.9	10.2
Perlombongan dan pengkuarian	94.9	90.5	92.1	0.6	0.6	0.6
Pembuatan	2,529.4	2,564.2	2,670.5	16.8	17.0	17.4
Pembinaan	1,227.2	1,236.9	1,304.6	8.2	8.2	8.5
Perkhidmatan	9,513.7	9,548.1	9,715.2	63.3	63.3	63.3
Jumlah¹	15,021.1	15,084.0	15,347.9	100.0	100.0	100.0

¹ Jumlah termasuk 'Aktiviti badan dan pertubuhan luar wilayah'

² Januari hingga Jun 2020

³ Anggaran

⁴ Unjuran

Nota: Jumlah angka mungkin berbeza disebabkan pembundaran
Sumber: Jabatan Perangkaan dan Kementerian Kewangan Malaysia

Sementara itu, jumlah **ekspatriat** berkurang 17.9% kepada 100,373. Majoriti ekspatriat terdiri daripada warga India (23.8%) diikuti China (18.9%) dan Filipina (7.4%). Kebanyakan ekspatriat bekerja dalam sektor perkhidmatan (50.5%), teknologi maklumat (34.5%) dan pembinaan (5.9%). Kerajaan akan terus melaksanakan inisiatif bagi mengurangkan kebergantungan terhadap pekerja migran dengan memastikan penggajian pekerja migran terutamanya pekerja asing berkemahiran rendah berdasarkan kepada keperluan sebenar ekonomi. Usaha ini akan membolehkan lebih banyak peluang pekerjaan berpendapatan tinggi kepada tenaga kerja tempatan dan menggalakkan industri beralih kepada automasi.

Kesimpulan

Selepas mengalami prestasi ekonomi yang kurang memberangsangkan pada 2020 berikutan pandemik COVID-19, ekonomi Malaysia diunjur kembali berkembang dengan kukuh pada 2021 sejajar dengan jangkaan pemulihan ekonomi global yang lebih menyeluruh. Pada masa yang sama, permintaan domestik diunjur mencatat pertumbuhan yang stabil disokong oleh

penambahbaikan dalam pasaran buruh, kadar inflasi yang rendah dan keadaan pembiayaan yang menggalakkan serta penerusan semula projek utama infrastruktur. Semua sektor ekonomi dijangka kembali pulih dengan sektor perkhidmatan dan pembuatan terus memacu pertumbuhan.

Walau bagaimanapun, risiko prospek pertumbuhan yang rendah masih wujud berpunca daripada peningkatan semula kes COVID-19 dan tempoh pelaksanaan langkah pembendungan di peringkat domestik dan global. Ketegangan geopolitik, ketidakstabilan dalam pasaran kewangan dan komoditi serta perang perdagangan dan teknologi boleh memperlahankan kadar pemulihan. Berdasarkan situasi tersebut, Kerajaan akan terus menggalakkan pertumbuhan ekonomi yang berdaya tahan dan mampan serta melindungi kebajikan rakyat. Justeru, usaha akan dipertingkatkan untuk mempercepat peralihan kepada aktiviti ekonomi bernilai tambah tinggi berasaskan kemampuan digital dan tenaga kerja mahir, menarik lebih banyak pelaburan langsung asing serta terus memperkukuh prinsip kelestarian alam sekitar, sosial dan tadbir urus demi memastikan pertumbuhan yang mampan dan inklusif.

Rujukan

- Association of Small & Medium Enterprises, Singapore. (2018). *Singapore SMEs: Are You Ready for a Digital Future?* Dicapai daripada <https://news.microsoft.com/en-sg/2018/10/23/singapore-smes-who-embrace-digital-transformation-expect-to-see-average-revenue-gains-of-26-asme-microsoft-study/>
- Bamberger, V., Nansé, F., Schreiber, B., Zintel, M. (2017). *Logistics 4.0 - Facing Digitalization Driven Disruption*. Dicapai daripada http://www.adlittle.com/sites/default/files/prism/logistics_section.pdf 2019-02-25.
- Bank Dunia. (2018). *Malaysia's Digital Economy: A New Driver of Development*. Dicapai daripada <https://www.worldbank.org/en/country/malaysia/publication/malysias-digital-economy-a-new-driver-of-development>
- Bank Negara Malaysia. (2020). *Sorotan dan Perangkaan Bulanan*. Dicapai daripada <https://www.bnm.gov.my/>
- Bank Negara Malaysia. (2018). *Understanding Financing through the Lens of Small and Medium Enterprises*. Dicapai daripada https://www.bnm.gov.my/files/publication/fsp/en/2018/cp02_001_box.pdf
- Benkovski, K. (2017). *Higher Competition in the Domestic Market – A Way to Boost Aggregate Productivity*. Dicapai daripada <https://freepolicybriefs.org/2017/02/27/higher-competition-domestic-market-way-boost-aggregate-productivity/>
- Bizsphere. (2017). *World Trademark Review: Brand Investment is the Biggest Hurdle for Malaysia SMEs*. Dicapai daripada <http://bizsphere.com.my/smebrandsurvey2017-world-trademark-review/>
- Bourletidis, K., & Triantafyllopoulos, Y. (2014). SMEs Survival in Time of Crisis: Strategies, Tactics and Commercial Success Stories. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 148, 639-644.
- Burtch, G., Carnahan, S., & Greenwood, B. N. (2016). Can You Gig It. *An Empirical Examination of the Gig-Economy and Entrepreneurial Activity*. SSRN, March 2016.
- Clark, T.E. (1995). *Do Producer Prices Lead Consumer Prices?* Economic Review, Federal Reserve Bank of Kansas City, 80(3), 25-39.
- Dell'Anno, R. (2004). *Estimating the Shadow Economy in Italy: A Structural Equation Approach*. (Economics Working Papers Number 2003-7), Department of Economics and Business Economics, Aarhus University.
- DifferenceBetween.net. (2020). *Difference Between Gig Economy and Traditional Economy*. Dicapai daripada <http://www.differencebetween.net/business/economics-business/difference-between-gig-economy-and-traditional-economy/>
- Enders, W., & Granger, C. W. J. (1998). Unit-Root Tests and Asymmetric Adjustment with an Example Using the Term Structure of Interest Rates. *Journal of Business & Economic Statistics*, 16(3), 304–311.
- Forum Ekonomi Dunia (2016). *Digital Transformation of Industries: Logistics Industry*, White Paper. Dicapai daripada <http://reports.weforum.org/digital-transformation/wp-content/blogs.dir/94/mp/files/pages/files/dti-logistics-industry-white-paper.pdf>
- Friedman, E., Johnson, S., Kaufmann, D., & Zoido-Lobaton, P. (2000). Dodging The Grabbing Hand: The Determinants of Unofficial Activity in 69 Countries. *Journal of Public Economics*, 76(3), 459-493.

- Gen, M., Cheng, R., & Lin, L. (2008). Logistics Network Models. In *Network Models and Optimization*. Springer, London, 135-229. Dicapai daripada <https://doi.org/10.1007/978-1-84800-181-7>.
- Global Gig Economy-Index. (2019). *The Global Gig-Economy Index*. Dicapai daripada <https://cdn.techjuice.pk/wp-content/uploads/2019/08/Index-freelance.pdf>
- Goel, R. K., Saunoris, J. W., & Schneider, F. (2017). *Drivers of the Underground Economy Around the Millennium: A Long Term Look for the United States*. (IZA Discussion Papers Number 10857). Boon, Germany, IZA Institute of Labor Economics.
- Hakovirta, M., & Denuwara, N. (2020). *How COVID-19 Redefines the Concept of Sustainability*. Dicapai daripada <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/9/3727>
- Hershat, A., & Epstein, M. (2010). Millennials and the World of Work: An Organisation and Management Perspective. *Journal of Business and Psychology*, 25(2), 211-223.
- IMD World Competitiveness Center. (2020). *The IMD World Digital Competitiveness Ranking 2019*. Dicapai daripada <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-digital-competitiveness-rankings-2020>
- International Chamber of Commerce (ICC). (2017). *The Economic Impacts of Counterfeiting and Piracy*. Dicapai daripada https://www.inta.org/communications/documents/2017_frontier_report.pdf
- Ismail, N. A., & Masud, M. M. (2020). *Prospects and Challenges in Improving E-Commerce Connectivity in Malaysia*. Economic Research Institute for ASEAN and East Asia, 78-98. Dicapai daripada <https://www.eria.org/uploads/media/E-commerce-Connectivity-in-ASEAN>.
- Jabatan Perangkaan Malaysia. (2020). *Akaun Negara: Keluaran Dalam Negeri Kasar 2015-2019*. Dicapai daripada <https://dosm.gov.my>
- Jabatan Perangkaan Malaysia. (2020). *Laporan Imbangan Pembayaran Suku Tahunan*. Dicapai daripada <https://www.dosm.gov.my/>
- Jabatan Perangkaan Malaysia (2020). *Laporan Indeks Harga Pengeluar Tempatan*, Julai 2020, Nota Teknikal, 63-67. Dicapai daripada <https://www.dosm.gov.my>
- Jabatan Perangkaan Malaysia (2020). *Laporan Indeks Harga Pengguna*, Julai 2020, Nota Teknikal, 97-100. Dicapai daripada <https://www.dosm.gov.my>
- Jabatan Perangkaan Malaysia. (2020). *Laporan Perangkaan Perdagangan Luar Negeri Bulanan*. Dicapai daripada <https://www.dosm.gov.my/>
- Jabatan Perangkaan Malaysia. (2020). *Laporan Survei Khas Kesan COVID-19 kepada Syarikat dan Firma Perniagaan (Pusingan 1)*. Dicapai daripada https://www.dosm.gov.my/v1/uploads/files/covid-19/Report_of_Special_Survey_COVID-19_Company-Round-1.pdf
- Jabatan Perangkaan Malaysia. (2019). *Jadual Input-Output, 2005, 2010 dan 2015*. Dicapai daripada <https://www.dosm.gov.my>
- Jabatan Perangkaan Malaysia. (2019) *Laporan Survei Guna Tenaga Sektor Informal 2019*. Dicapai daripada <https://www.dosm.gov.my>
- Jabatan Perangkaan Malaysia. (2019). *Perusahaan Kecil dan Sederhana 2019*. Dicapai daripada <https://newss.statistics.gov.my/newss-portalx/ep/epFreeDownloadContentSearch.seam?cid=22660>

- Jabatan Perangkaan Malaysia. (2016). *Banci Ekonomi 2016, Profil Perusahaan Kecil dan Sederhana*. Dicapai daripada <https://newss.statistics.gov.my/newss-portalx/ep/epFreeDownloadContentSearch.seam?cid=23136>
- Kee-Luen, W., Thiam-Yong, K., & Seng-Fook, O. (2013). *Strategic Planning and Business Performance: A Study of SMEs In Malaysia*. Prosiding Persidangan Penyelidikan Perniagaan Asia-Pasifik ke-3, 25-26.
- Kementerian Kewangan Malaysia. (2019). *Tinjauan Ekonomi 2019: Penentu Inflasi di Malaysia*, 75-77.
- Kementerian Pengangkutan. (2017). *Logistics and Trade Facilitation Masterplan: Performance Report 2016*. Dicapai daripada <http://www.mot.gov.my>
- Khazanah Research Institute. (2019). *HRDF Human Capital Report, Issue: Jan 2019/2*. Dicapai daripada https://www.hrdf.com.my/wp-content/uploads/2016/12/02.-issue_Jan02_2019-Human-Capital-Report-Gig-Economy-and-Training.pdf
- Kumpulan Wang Simpanan Pekerja. (2019). *The Gig Economy is Real and Here to Stay*. Dicapai daripada <https://www.digitalnewsasia.com/digital-economy/gig-economy-real-and-here-stay>
- Lasi, H., Kemper, H.-G., Fettke, P., Feld, T., & Hoffmann, M. (2014). *Industry 4.0. Business & Information Systems Engineering*, 6(4), 239-242. Dicapai daripada <https://aisel.aisnet.org/bise/vol6/iss4/5>.
- Lehmacher, W., Betti, F., Beecher, P., Grotmeier, C., & Lorenzen, M. (2017). *Impact of the Fourth Industrial Revolution on Supply Chains*. World Economic Forum. Dicapai daripada <https://www.weforum.org/whitepapers/impact-of-the-fourthindustrial-revolution-on-supply-chains>.
- Lembaga Hasil Dalam Negeri. (1975). *Service Tax Act*. Dicapai daripada <http://www.agc.gov.my>
- Lembaga Hasil Dalam Negeri. (1967). *Malaysian Income Tax Act*. Dicapai daripada <http://www.agc.gov.my>
- Manufacturing and Automation*. (2016). Manchester, UK, 68-74. Dicapai daripada <https://doi.org/10.2991/iwama-16.2016.13>.
- Marketing Insight. (2020). *Sentiment Study on the Impact of COVID-19 MCO on Malaysians*. Dicapai daripada <https://marketingmagazine.com.my/sentiment-study-on-the-impact-of-covid-19-mco-on-malaysians/>
- Matyushenko, I., Berenda, S., Shtal, T. & Grigorova-Berenda. (2019). *Logistics and transport in Industry 4.0: Perspective for Ukraine*. SHS Web of Conferences 67. Dicapai daripada <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196703008> NTI-UkrSURT 2019 3008.
- MBO Partners. (2017). *Study: 60% of Workforce will be Independent by 2027*. Dicapai daripada <https://www.hrdiver.com/news/study-60-of-workforce-will-be-independent-by-2027/505313/>
- Medina, L., & Schneider, F. (2019). *Shedding Light on the Shadow Economy: A Global Database and the Interaction with the Official One*. (CESifo Working Paper Number 7981). Dicapai daripada https://www.cesifo.org/DocDL/cesifo1_wp7981.pdf
- Medina, L., & Schneider, F. (2018). *Shadow Economies Around The World: What Did We Learn Over The Last 20 Years?*. Dicapai daripada <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/WP/2018/wp1817.ashx>
- Miller, R. E., & Blair, P. D. (2009). *Input-output Analysis: Foundations and Extensions*. Cambridge University Press.

- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2019). *Digitalisation and Productivity: In Search of The Holy Grail – Firm-Level Empirical Evidence from EU Countries*. OECD Economic Outlook, 2019(1). Dicapai daripada <https://doi.org/10.1787/b2e897b0-en>.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2017). *Shining Light on the Shadow Economy: Opportunities and Threats*. Dicapai daripada <http://www.oecd.org/tax/crime/shining-light-on-the-shadow-economy-opportunities-and-threats.pdf>
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2009). *Is Informal Normal? Towards More and Better Jobs in Developing Countries*. OECD Publishing and OECD Development Centre
- Omar, A. R. C., Ishak, S., & Jusoh, M. A. (2020). The Impact of Covid-19 Movement Control Order on SMEs' Businesses and Survival Strategies. *Geografia-Malaysian Journal of Society and Space*, 16(2).
- Packard, T.G., Koettl, J., & Montenegro, C. (2012). *In From the Shadow: Integrating Europe's Informal Labor*. The World Bank
- Pembangunan Sumber Manusia Berhad. (2019). *HRDF Human Capita Report, Issue: Jan 2019/2*. Dicapai daripada https://www.hrdf.com.my/wp-content/uploads/2016/12/02.-issue_Jan02_2019-Human-Capital-Report-Gig-Economy-and-Training.pdf
- Perbadanan Pembangunan Perdagangan Luar Malaysia. (2020). *Statistik Perdagangan Luar Malaysia Bulanan*. Dicapai daripada <https://www.miti.gov.my/>
- Perbadanan Perusahaan Kecil dan Sederhana Malaysia. (2020). *Definisi Perusahaan Kecil dan Sederhana*. Dicapai daripada <https://www.smecorp.gov.my/index.php/en/policies/2020-02-11-08-01-24/sme-definition>
- Perbadanan Perusahaan Kecil dan Sederhana Malaysia. (2020). *Kaji Selidik Akses kepada Insentif Pakej Rangsangan COVID-19 dan Langkah Membangun Semula Perniagaan PKS*.
- Perbadanan Perusahaan Kecil dan Sederhana Malaysia. (2020). *Kaji Selidik Impak COVID-19 ke atas Perusahaan Kecil dan Sederhana*.
- Perbadanan Perusahaan Kecil dan Sederhana Malaysia. (2020). *Kaji Selidik Maklum Balas Perusahaan Kecil dan Sederhana terhadap Pembukaan Semula Ekonomi*.
- Pew Research Center. (2019). *Defining Generations: Where Millennials End and Generation Z begins*. Dicapai daripada <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/01/17/where-millennials-end-and-generation-z-begins/>
- Radivojević, G., & Milosavljević, L. (2017). The Concept of Logistics 4.0. In *Proceedings of the 4th Logistics International Conference-LOGIC*, 283-292. Dicapai daripada <http://logic.sf.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2019/FINAL%20LOGIC%202019%20Proceedings.pdf>.
- Schneider, F. (2011). The Shadow Economy Labour Force. *World Economics*, 12(4), 53 - 92.
- Schneider, F., Buehn, A., & Montenegro, C. (2010). *Shadow Economies All Over the World: New Estimates for 162 Countries from 1999 to 2007*. (The World Bank Policy Research Working Paper Series Number 5356). Dicapai daripada <http://documents1.worldbank.org>
- Schneider, F., & Enste, D. H. (2000). *Shadow Economies Around the World: Size, Causes and Consequences*. International Monetary Fund.
- Sidaoui, J., Capistran, C., Chiquiar, D., & Ramos-Francia, M. (2010). *On the Predictive Content of the PPI on CPI Inflation: The Case of Mexico*. Bank for International Settlements Papers, 249-257.

- Tabung Kewangan Antarabangsa. (2020). *The Great Lockdown: Worst Economic Downturn Since the Great Depression*. Dicapai daripada <https://blogs.imf.org/2020/04/14/the-great-lockdown-worst-economic-downturn-since-the-great-depression/>
- Tanzi, V. (2002). The Shadow Economy, Its Causes and Its Consequences. *Edited Lecture. Brazilian Institute of Ethics*.
- The Centre. (2019). *Ensuring Social Protection Coverage for Malaysia's Gig Workers*. Dicapai daripada <https://www.centre.my/post/voluntary-versus-automatic-figuring-out-the-right-approach-on-social-protection-for-informal-workers>
- Valdes, A., & Foster, W. (2010). Reflections on the Role of Agriculture in Pro-Poor Growth. *World Development*, 38, 1362-74.
- Walsh, G. S., Przychodzen, J., & Przychodzen, W. (2017). Supporting the SME Commercialization Process: The Case of 3D Printing Platforms. *Small Enterprise Research*, 24(3), 257-273.
- Wang, K. (2016). *Logistics 4.0 Solution: New Challenges and Opportunities*. Proceedings of the Conference: 6th International Workshop of Advanced World. Dicapai daripada <https://doi.org/10.2991/iwama-16.2016.13>
- Woo, K. Y., Lee, S. K., & Ng, J. C. Y. (2018). An investigation into the Dynamic relationship between CPI and PPI: evidence from the UK, France and Germany. *The Singapore Economic Review*, 1-19
- Wu, D. F., & Schneider, M. F. (2019). *Nonlinearity between the Shadow Economy and Level of Development*. International Monetary Fund
- Yusuf, Ismaila & Agbi, Sam. (2018). *The Impact of Electronic Payments and Cash- Less Policy on the Shadow Economy in Nigeria*. *ICAN Journal of Accounting and Finance*, 7(1), 154 - 165.
- Zurich-University of Oxford. (2018). *Agile Workforce Study: Gig Economy Rises in Malaysia, Income Protection Lags*. Dicapai daripada <https://www.zurich.com.my/en/about-zurich/zurich-in-the-news/2020/2020-01-16>